

BOGEN OG LITTERATURENS VILKÅR

2018

BOG- OG LITTERATURPANELET'S ÅRSRAPPORT

BOGEN OG LITTERATURENS VILKÅR

2018

BOG- OG LITTERATURPANELETS ÅRSRAPPORT

BOG – OG
LITTERATUR
PANELET

Bogen og litteraturens vilkår 2018

Bog- og Litteraturpanelets årsrapport

Publiceret: oktober 2018

Layout: Louises design v/ Louise Perlmutter

Redaktion: Marie Starup og Jeppe Naur Jensen

ISBN – Trykt udgave: 978-87-92681-81-2

ISBN – Digital udgave: 978-87-92681-82-9

www.slks.dk/bogen-2018

Kontakt: Bog- og Litteraturpanelets sekretariat, jnj@slks.dk

INDHOLD

Indledning – bogen og litteraturens udvikling 2018.....	5
1. Produktion	10
1.1 Produktion af trykte bøger	10
1.2 Produktion af e-bøger	12
1.3 Produktion af lydbøger	14
2. Forlagsproduktion	18
2.1 Forlagenes produktion af trykte bøger	18
2.2 Forlagenes produktion af e-bøger	21
3. Distribution af bøger og litteratur – forlag og boghandlere.....	23
3.1 Danske forlags salg af bøger	23
3.2 Danskernes bogkøbsvaner.....	26
4. Distribution af bøger og litteratur – folkebibliotekerne	31
4.1 Bestand og udlån	31
4.2 Udbredelse af bibliotekernes materialer.....	31
4.3 Folkebibliotekernes bestand af bøger udkommet 2008-2017	33
4.4 E-bøger på bibliotekerne.....	34
4.5 Folkebibliotekernes bestand og udlån af nye titler	36
4.6 Folkebibliotekernes bestand og udlån af titler udkommet 2008-2017	39
4.7 Folkebibliotekernes bestand og udlån af kvalitetstitler	39
5. Læsning	43
5.1 Skønlitteratur	43
5.2 Faglitteratur.....	47
5.3 E-bøger	49
6. Bog- og Litteraturpanelets øvrige aktiviteter.....	50
6.1 Forandringer i forlagsbranchen.....	50

the 1990s, the number of people with diabetes has increased in all industrialized countries. In the Netherlands, the prevalence of diabetes is 6.5% (1). The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2). The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2).

Diabetes is a chronic disease with a high prevalence. The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2). The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2). The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2).

The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2). The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2). The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2).

The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2). The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2). The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2).

The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2). The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2). The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2).

The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2). The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2). The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2).

The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2). The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2). The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2).

The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2). The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2). The prevalence of diabetes is expected to increase to 10% by the year 2010 (2).

INDLEDNING – BOGEN OG LITTERATURENS UDVIKLING 2018

Dette er Bog- og Litteraturpanelets fjerde årsrapport, og som sædvanlig er hovederindet at give såvel overblik over som faktuel indsigt i bogens og litteraturens aktuelle vilkår. Samtidig giver de statistiske tidsserier mulighed for at pege på udviklingstendenser, typisk over de sidste 5-10 år. Som i tidligere rapporter er stoffet struktureret af de forskellige trin i bogens og litteraturens samlede kredsløb. Således belyser rapporten bogens og litteraturens *produktion* (statistik vedrørende forlag, titler, genrer, m.m.), *distribution* (statistik vedrørende boghandlers salg og bibliotekers indkøb og udlån) samt *forbrug* (statistik om læsning af fag- og skønlitteratur i Danmark), og i alle tre led belyser rapporten både fysiske og digitale udgivelser.

Fremstillingen bygger fortrinsvis på data hentet fra eksisterende kilder, herunder Danmarks Statistik og brancheorganisationer inden for forlag, boghandlere, biblioteker m.fl., og vi vil gerne rette en tak til branchen for dens konstruktive medspil i tilvejebringelsen af dette datagrundlag. Udvælgelsen og den videre bearbejdning af data er foretaget i Bog- og Litteraturpanelets regi, ligesom panelet har tilvejebragt yderligere data gennem specialundersøgelser og egne kørsler. Resultatet skulle gerne være en pålidelig og autoritativ kilde til oplysninger om litteratur- og bogmarkedet, hvor udviklingen ikke anskues fra bestemte aktørers synspunkt, men ud fra en helhedsforståelse af bogens og litteraturens kredsløb. Vi håber, at dette også kan bidrage til et bedre afsæt for kulturpolitiske diskussioner og initiativer på bogens, litteraturens og læsningens område. I tillæg til årsrapporten har panelet i april 2018 udgivet Lars Handestens rapport "Forandringer i forlagsbranchen", der satte fokus på de mindre forlags rolle for udvikling af kvalitetslitteratur.

Bogmarkedet og litteraturens kredsløb er præget af en række forandringer i disse år, og som behandlet i tidligere rapporter hænger

de overordnet sammen med tre langsigtede processer: digitalisering, kommercialisering og globalisering, der på forskellig vis og med forskellig styrke påvirker forholdene i Danmark. De konkrete udviklingstendenser, vi udpeger i det følgende, skal ses i sammenhæng med disse overordnede tendenser.

FLERE NYE BØGER, MEN FLITTIGE LÆSERE ER I TILBAGEGANG

Overordnet set fortsætter hovedtendensen fra de seneste år, hvor der udgives stadig flere nye titler. På skønlitteraturens område er antallet af trykte nyudgivelser skrevet på dansk steget med 58 % i perioden 2009 til 2017. Årsagen til den store vækst i nye titler lader til at være en generel vækst både hos de store forlag og hos de små, og det er blandt romanerne og børnebøgerne, at den største vækst skal findes. Hvis vi ser på netlydbøger, fortsætter væksten i antal nye titler, hvor 2017 bragte ikke mindre end 1.962 nye titler for dagen. Når det gælder e-bøger, er udviklingen mere uigennemskuelig. En række store forlag er i disse år i gang med at få bagkataloget digitaliseret. Antallet af såkaldte retrodigitaliserede e-bøger har i 2016 og 2017 været så højt, at det har været svært for Dansk BiblioteksCenter at nå at katalogisere dem. I 2017 har Dansk BiblioteksCenter derfor automatiseret sin katalogiseringspraksis, hvilket har medført, at tallene for 2016 og 2017 i øjeblikket er svært sammenlignelige.

Væksten i antal nye titler modsvarer ikke af en tilsvarende større læsning af bøger. På et overordnet plan er læsemønstrene for den voksne del af befolkningen relativt stabile; således er andelen af personer, der henholdsvis læser og ikke læser skønlitteratur siden 2010 nogenlunde konstant. Der er derimod tydelige tegn på, at mængden af tid, der bruges på læsning, er for

nedadgående i udvalgte dele af befolkningen. Som årsrapporten viser, har der i de seneste år været et fald i de mest flittige læsere, her forstået som dem, der læser ugentligt eller hyppigere. Det er specielt den erhvervsaktive aldersgruppe 30-59 år, som ser ud til at bruge lidt mindre tid på skønlitteraturen sammenlignet med tidligere, ligesom det er blandt de højtuddannede, at dette fald er tydeligt. Det ser ikke ud til, at disse grupper dropper skønlitteraturen, men de læser blot lidt mindre hyppigt; for de 30-39-årige kan der dog iagttages en mindre tendens til, at der kommer flere, som slet ikke læser skønlitteratur. Flere forhold kan spille ind her, men der er næppe tvivl om, at der i kraft af et voksende og mere sammensat medieudbud gennem det sidste årti foregår en skærpet kamp om forbrugernes opmærksomhed, hvor tiden til litteraturlæsning kommer under pres fra andre tilbud som film- og tv-streaming, sociale medier, m.m. Når netlydbøger har succes i disse år, hænger det således også sammen med, at det er et format, der tillader brugeren på en fleksibel måde at passe litteraturlæsning ind i flere af hverdagens gøremål som for eksempel transport til og fra arbejde samt køkken- og havearbejde. Læsernes mere pressede tidsøkonomi peger også på, at den øgede vækst i udgivelsen af nye og især skønlitterære titler også skærper konkurrencen om den enkelte bog. Sandsynligheden for, at en titel overhovedet når frem til læseren og faktisk bliver læst eller lyttet til, bliver successivt mindre, og der kræves derfor en større indsats for at gøre læserne opmærksom på den enkelte titel.

BIBLIOTEKER: BØGER KASSERES, MEN MANGE NYANSKAFFELSER

Bibliotekerne udgør et meget vigtigt led i bogens og litteraturens fødekæde, og der er derfor ikke overraskende lejlighedsvis debat om bibliotekernes virksomhed, herunder deres indkøbs- og kassationspolitik. I denne årsrapport har vi derfor sat yderligere fokus på bibliotekernes bestand af materialer for herved at kunne kvalificere diskussionen om forholdet mellem kassation og nyanskaffelser, samt hvorvidt den enkelte titel er tilgængelig i få eller mange eksemplarer på bibliotekerne. I perioden 2012 til 2017 er der kasseret 71.081 titler blandt alle former for fysiske materialer (bøger, cd'er, m.m.), men i samme periode har indkøb af nye titler været større, sådan at der i 2017 var 11.272 flere titler

tilgængelige på bibliotekerne sammenlignet med 2012. I alt var der 490.672 titler tilgængelige på bibliotekerne i 2017 sammenlignet med 479.400 titler i 2012. Der sker samtidig en forskydning, så der samlet set er flere titler, som er tilgængelige i færre eksemplarer, hvilket også skal ses i lyset af lukning af biblioteksfilialer, ligesom en vækst i de såkaldt interurbane udlån vidner om, at titler i voksende grad bringes hjem til låneren fra andre filialer.

Ser vi alene på bibliotekernes anskaffelse af nye bøger udkommet i perioden 2008-2017, gør der sig nogle interessante forhold gældende. Fra 2012 til 2017 anskaffes 85.395 titler fra nyudgivelser i den nævnte periode, og blandt de nye titler er der også mange, som anskaffes i et stort antal eksemplarer. Hvis vi ser på titler, der anskaffes i 101-1.000 eksemplarer, vokser tallet fra 14.091 i 2012 til 24.772 i 2017. Det er især nyudgivne romaner og billedbøger, som anskaffes i mange eksemplarer, mens faglitteratur, digte og dramatik anskaffes i færre eksemplarer. Når man ser på den nyere del af bibliotekssamlingen, finder man altså en mere forskelligartet fordeling, hvad angår antal eksemplarer af hver titel, end vi finder for samlingen som helhed. Det peger på, at bibliotekssamlinger er dynamiske og genstand for en stadig tilpasning i forhold til materialernes aktualitet og brugernes efterspørgsel. Det overflødiggør ikke kulturpolitisk diskussion af materialevalg og bestand af fysiske materialer, men en sådan diskussion må medreflektere samlingernes dynamiske karakter.

DIGITALISERINGENS KONSEKVENSER

Der er en fortsat vækst i den digitale del af bogens og litteraturens kredsløb. Kommercielt er omsætningen af digitale udgivelser steget til 18,5 % af forlagenes samlede omsætning, og 20,4 % af omsætningen af skønlitteratur var digital i 2017. Netlydbøgernes omsætning er steget med ikke mindre end 33 % i 2017. Når det gælder læsning af e-bøger, er der i 2017 9,9 % af befolkningen, som læser e-bøger ugentligt eller hyppigere; blandt de ældre er andelen lidt lavere, blandt de yngre lidt højere. Tallet for den del af befolkningen, som aldrig læser e-bøger, er gradvist faldende, men i 2017 er der fortsat 56,9 % af befolkningen, som aldrig læser e-bøger.

Digitaliseringen af bogens og litteraturens kredsløb har på nogle punkter vist sig at have overraskende konsekvenser. Den måske mest

oplagte form for digitalisering, den fysiske bogs forvandling til en e-bog, har indtil videre ikke haft omfattende gennemslag. Den fysiske bog lever fortsat i bedste velgående hos både forlag, boghandlere, biblioteker og læsere, og den fysiske boghandel er fortsat det sted, hvor flest danskere har gjort deres seneste bogkøb. Digitaliseringens konsekvenser har således ikke givet belæg for en simpel erstatningshypotese, dvs. at den digitale bog erstatter den fysiske bog. Indtil videre er der snarere tale om, at digitale udgivelser supplerer fysiske udgivelser og giver læseren mulighed for at læse og lytte til bøger på en mere fleksibel måde.

Digitaliseringen har imidlertid vist sig at have en lang række andre og mindst lige så vigtige konsekvenser. Digital teknologi har ikke kun banet vejen for e-bøger, men også gjort det lettere og billigere at fremstille fysiske bøger, og dette er en af forklaringerne på, at en række mikroforlag i disse år ser dagens lys. Den store vækst i selv- og medudgivere af bøger er også muliggjort af den teknologiske udvikling, som har gjort de forskellige led i publiceringen af en bog mere håndterbare for lægfolk. Internetboghandel har skabt nye veje til salg og distribution af også trykte bøger, og for læseren har internet revolutioneret adgangen til at søge information om bøger, såvel nye udgivelser som gamle, antikvariske bøger. Digitale medier som for eksempel websites, blogs og sociale medier har tillige skabt fora for læsernes egne anbefalinger, anmeldelser og diskussion af litteratur, hvor den traditionelle dagbladsanmeldelse af litteratur tidligere havde en form for monopol på disse opgaver. Digitaliseringens konsekvenser viser sig også i fremkomsten af nye forretningsmodeller, hvor streaming er det mest markante eksempel. Med kommercielle streamingtjenester som Mofibo og Politiken Books er det ikke længere den enkelte bog, der er genstand for køb og salg, men derimod abonnement på et helt bibliotek, som er omdrejningspunktet. Selvom streamingtjenester på bogens område ikke har slået igennem i samme omfang som fx på musikområdet, kan det på sigt ændre bogmarkedets måde at fungere på.

Sidst, men ikke mindst er det værd at nævne, at det er digitale læremidler, som udgør den største del af det digitale marked. I uddannelsessektoren investeres der i disse år kraftigt i digitale teknologier, og denne udvikling bidrager til at omdefinere den traditionelle 'lærebog', der tidligere har været den vigtigste og mest autoritative læringsressource i uddannelsessystemet.

Digitale læremidler består ikke af 'bøger' i en snæver forstand, men udgør større samlinger af digitale ressourcer, ofte knyttet sammen i digitale læringsrum, der faciliterer elevens opløsning, lærerens feedback m.m. Som helhed kan man konkludere, at digitaliseringens konsekvenser ikke kun skal forstås i snæver forstand som den trykte bogs transformation til en e-bog, men i stedet må ses i forhold til de mangeartede forskydninger, der finder sted i hele bogmarkedet og det litterære kredsløb.

ANALYSE AF SOCIAL OG KULTUREL KAPITAL

Senere på året udgiver Bog- og Litteraturpanelet en specialrapport om den sociale og kulturelle kapitalens betydning for danskernes læsevaner og interesse for litteratur. Hvor årsrapporten belyser danskernes boganskaffelser og læsning ud fra traditionelle demografiske faktorer som alder, køn og uddannelse, er hensigten med denne rapport at belyse en række supplerende faktoreres indflydelse. Social kapital vedrører således omfanget og karakteren af individets sociale netværk, herunder også interesse for og engagement i lokalmiljø, frivillige organisationer m.m. Kulturel kapital vedrører omfanget og karakteren af individets viden om og brug af forskellige kulturformer, både set i forhold til individets aktuelle situation og den familie kontekst, som vedkommende er vokset op i. Hypotesen er, at den sociale og kulturelle kapital er med til at forme individets interesse for og brug af forskellige kultur- og medieformer, herunder bøger og litteratur.

Den kommende rapport udgives i samarbejde med Slots- og Kulturstyrelsens årlige medierapport, og den vil derfor også give mulighed for at belyse, hvorvidt og hvordan social og kulturel kapital har indflydelse på litteraturlæsning sammenlignet med brug af andre medier. Analysen er baseret på en række supplerende survey-spørgsmål i tilknytning til Gallups fortløbende Index Danmark-undersøgelse.

BOGENS KREDSLØB I FORANDRING: FREMTIDIGE UDFORDRINGER

Gennem sine års- og specialrapporter har Bog- og Litteraturpanelet belyst udviklingstendenser i bogens og litteraturens kredsløb gennem de

sidste 5-10 år, afhængig af datas tilgængelighed og sammenlignelighed. Det er tydeligt, at både det kommercielle bogmarked, biblioteksvæsenet og brugernes egen læsning undergår ganske betydelige og forskelligartede forandringer, og dette vil med al sandsynlighed fortsætte og intensiveres i de kommende år. Forandringernes tempo og retning har indtil videre mere haft en evolutionær mere end en revolutionær karakter. Hverken bogmarked eller læsevaner er blevet omkalfatret på kort tid, men vi ser i stedet en lang række forskydninger i praktisk talt alle led af bogens og litteraturens kredsløb. Der er således behov for en fortsat indsats for at indsamle og bearbejde pålidelige data om udviklingstendenser, også med henblik på at bidrage til et mere solidt vidensgrundlag for såvel markeds-mæssige som kulturpolitiske dispositioner. Forståelsen af udviklingen kan imidlertid ikke alene bygge på en fortsat bearbejdning af eksisterende data. Der er tillige behov for at foretage specialanalyser inden for områder, hvor der reelt ikke eksisterer tilstrækkelig information om udviklingen. Vi skal her nedenfor afslutningsvis udpege nogle relevante mulige opgaver i det fremtidige arbejde med at belyse bogens og litteraturens vilkår.

Udviklingen indebærer en gradvis ændring af de forretningsmodeller, som gør sig gældende på det kommercielle marked. Det gælder ikke mindst fremkomsten af streamingtjenester baseret på abonnement, men også forskellige former for betalte medlemskaber af online boghandler udgør en ændring i forhold til det traditionelle køb og salg af enkeltbøger i boghandlen. Selv- og medudgiverdelen af bogmarkedet og den mere eksperimenterende del af det litterære kredsløb baserer sig i et vist omfang på forskellige former for lavt eller ikke-betalt arbejde, der så – for nogle – kan kompenseres i kraft af den symboliske og kulturelle værdi, arbejdet indebærer. Der savnes imidlertid viden om, hvilke implikationer nye forretningsmodeller har for dels udviklingen af bogmarkedet generelt, dels skabelsen og forbruget af kvalitetslitteratur.

Den offentlige sektors engagement i bogen og litteraturens kredsløb i form af biblioteksvæsen, bibliotekspenge, Statens Kunstfonds støtte til litteraturområdet m.m. spiller ved siden af det private marked en central rolle. I lyset af de igangværende forandringer i udgivelsesmønstre, forretningsmodeller, læsemønstre og medievaner er det oplagt at undersøge nærmere, i hvilket omfang og på hvilke måder eksisterende kultur- og litteraturpolitiske virkemidler

virker tilstrækkeligt fyldestgørende i forhold til målsætningerne. Det vil være relevant at se på virkemidlernes betydning i forhold til at stimulere bogens samlede kredsløb, herunder forfattervirksomhed, bøgernes tilgængelighed og danskerens læselyst. I denne sammenhæng vil det være nyttigt at inddrage erfaringer fra andre lande, herunder de nordiske, i forhold til andre kultur- og litteraturpolitiske virkemidlers relevans og muligheder i en digital tidsalder.

Brugernes interesse for og kendskab til bøger og litteratur er i en digital verden anderledes funderet. På den ene side tilbyder internettet en principielt udtømmelig kilde til information om bøger og forfattere, men på den anden side gør denne overflod af information brugeren mere afhængig af netværk og tjenester, der kan sortere og selekttere i udbuddet og komme med relevante anbefalinger til brugeren. Udbredelsen af algoritmestyrede anbefalinger baseret på indsamling af information om den pågældende bruger er udbredt i søgemaskiner, streamingtjenester, sociale medier og onlinebutikker, og de begynder også at påvirke læserens valg af bøger og litteratur. Hvordan disse digitale tjenester påvirker bogvalg og læsemønstre er ikke kortlagt, ligesom vi savner viden om læsernes egen onlineadfærd i tilknytning til søgning efter og køb af litteratur.

Vi ønsker jer god fornøjelse med læsningen af rapporten!

Bog- og Litteraturpanelet, oktober 2018

Stig Hjarvard, formand (professor ved Institut for Medier, Erkendelse og Formidling ved Københavns Universitet)

Gitte Balling (lektor ved Institut for Informationsstudier ved Københavns Universitet)

Rasmus Grøn (lektor ved Institut for Kommunikation ved Aalborg Universitet)

Anne-Marie Mai (professor i dansk litteratur ved Syddansk Universitet)

Tue Andersen Nexø (lektor i litteraturvidenskab ved Københavns Universitet og anmelder ved Information)

Rasmus Rex (adjunkt ved Institut for Kommunikation og Humanistisk Videnskab, Roskilde Universitet)

Tonje Vold (førsteamanuensis ved Institutt for arkiv-, bibliotek- og informasjonsfag, Høgskolen i Oslo og Akershus)

the 1990s, the number of people in the UK who are aged 65 and over has increased from 10.5 million to 13.5 million (19.5% of the population).

There is a growing awareness of the need to address the needs of the elderly population. The Department of Health (1998) has published a strategy for the care of the elderly, which sets out a number of key objectives, including the need to ensure that the elderly are able to live independently and to participate in the community.

One of the key challenges facing the health and social care system is how to meet the needs of the elderly population in a way that is sustainable and cost-effective. This paper discusses the challenges facing the health and social care system and explores some of the ways in which it is being addressed.

2. Background

The health and social care system in the UK is facing a number of challenges, including the need to meet the needs of the elderly population. This section discusses the challenges facing the health and social care system and explores some of the ways in which it is being addressed.

One of the key challenges facing the health and social care system is how to meet the needs of the elderly population in a way that is sustainable and cost-effective. This paper discusses the challenges facing the health and social care system and explores some of the ways in which it is being addressed.

3. Methods

This study was a qualitative study that explored the experiences of elderly people in the health and social care system. The data were collected through a series of focus group discussions and individual interviews.

The focus group discussions were conducted with a group of elderly people who were living in a care home. The individual interviews were conducted with elderly people who were living in their own homes.

The data were analysed using a grounded theory approach. This approach involves identifying themes that emerge from the data and then developing a theory that explains these themes.

The results of the study are discussed in the following section. The study found that elderly people in the health and social care system experience a number of challenges, including the need to meet their needs in a way that is sustainable and cost-effective.

The study also found that elderly people in the health and social care system experience a number of challenges, including the need to meet their needs in a way that is sustainable and cost-effective.

1.

PRODUKTION

Hovedpointer:

- Fra 2009 til 2017 er antallet af årlige skønlitterære titler skrevet på dansk steget med 58 %.
- 53,2 % af skønlitteraturen fra 2017 er skrevet på dansk.
- Produktionen af netlydbøger topper i 2017, hvor der blev udgivet 1.962 førsteudgaver.

De senere år har digitaliseringen af bogmarkedet fyldt meget i medierne. Mange har fulgt udviklingen i USA og England og spået, at Danmark også snart vil opleve, at salget og brugen af e-bøger blomstrer. Imidlertid er e-bøger endnu ikke for alvor slået igennem i Danmark, i hvert fald ikke når vi kigger på salg og udlån. I Danmark produceres der i stedet for netlydbøger som aldrig før. Bibliotekerne oplever i øjeblikket en stigende efterspørgsel, og forlagene mærker en øget omsætning inden for netlydbogsmarkedet.

Det betyder imidlertid ikke, at den trykte bog er på vej til at blive udkonkurreret af netlydbogen. Tværtimod udgives der stadig rigtig mange trykte bøger, og udgiverfeltet er meget mangfoldigt. Dette kapitel handler om produktionen af bøger, e-bøger, lydbøger og netlydbøger i Danmark og sammensætningen af forlagslandskabet.

1.1 PRODUKTION AF TRYKTE BØGER

Det danske bogmarked dækker både bøger tiltænkt detailhandlen (kommercielle titler) og bøger udgivet med mere private og eksclu-

sive formål for øje (ikke-kommercielle titler¹). For skønlitteraturens vedkommende har der i perioden 2007-2016 stort set kun været fremgang at spore i antallet af titler. Det gælder, både når man inkluderer e-bøger i tallene, og når man betragter de trykte titler for sig. Når trykte bøger og e-bøger betragtes samlet, er der dog et stort fald på 3.189 skønlitterære titler fra 2016 til 2017. Årsagen til dette er formentlig, at Dansk BiblioteksCenter er gået over til at registrere retrodigitaliserede e-bøger² automatisk på baggrund af genbrug fra posten for den fysiske udgave af bogen, og de automatisk registreringer tæller ikke med i den statistik, der offentliggøres af Danmarks Statistik. Se mere om denne problemstilling i afsnit 1.2. For den trykte skønlitteratur ses et mindre fald fra 2016 til 2017 på 253 titler.

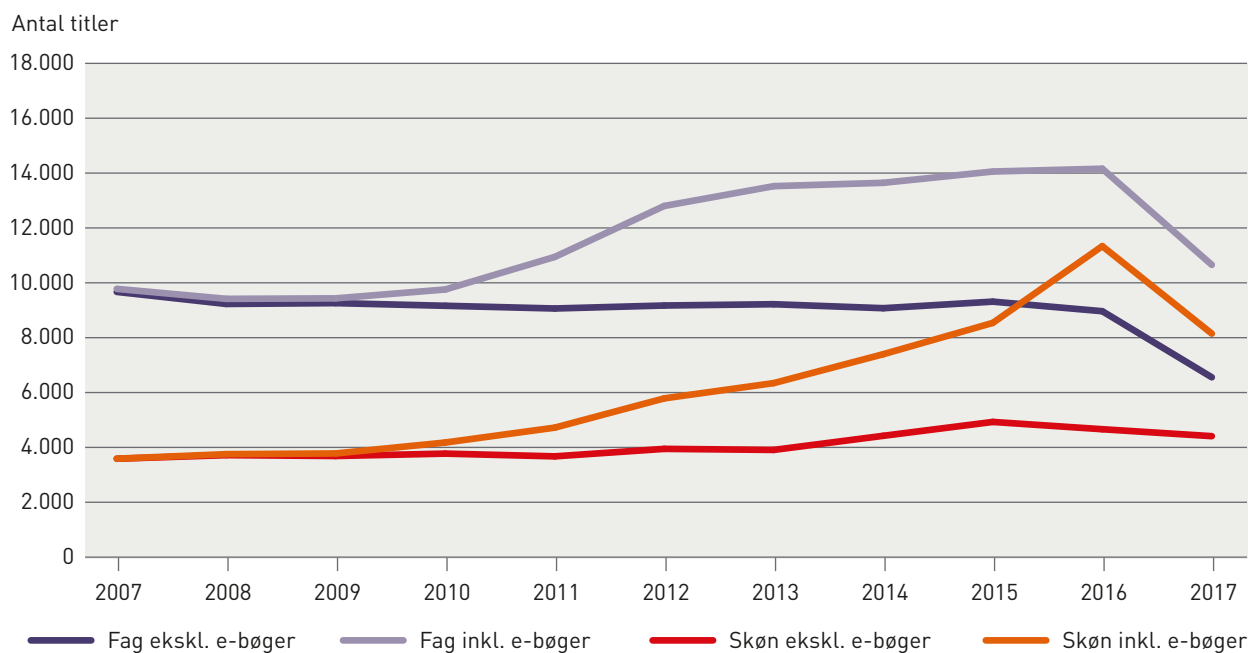
For faglitteraturens vedkommende har udviklingen de senere år vist en svag stigning i antallet af trykte titler. Dog er der også for faglitteraturen samlet set et stort fald i antallet af titler fra 2016 til 2017, og antallet af udkomne trykte titler falder med 2.409. Ser man samlet på både trykte udgivelser og e-bøger, er faldet fra 2016 til 2017 på 3.505 titler. Der er formentlig flere årsager til disse fald. For det første spiller fraværet af retrodigitaliserede titler i statistiken også ind her. For det andet er det formentlig også en tendens, at flere og flere ikke-kommercielle faglige rapporter og lignende udelukkende udkommer i digitalt format, hvilket forklarer, at faldet i trykt faglitteratur er større end faldet i e-bøger. **Figur 1.1**

For den del af udgivelserne, der er trykte nyudgivelser beregnet til salg i detailhandlen,

¹ For mere om afgrænsningen mellem kommercielle og ikke-kommercielle titler se *Bogen og litteraturens vilkår 2015*.

² En retrodigitaliseret e-bog defineres i denne sammenhæng som en e-bogstitel, hvor den tilsvarende fysiske udgave af bogen er udkommet for mere end fem år siden.

Figur 1.1: Den totale bogproduktion 2007-2017 (alle udgaver, kommercielle og ikke-kommercielle)

Kilde: Danmarks Statistik, bogproduktionsstatistikken BOG02

har der siden 2009 været en stigning på 58,4 % i antallet af skønlitterære titler skrevet på dansk. Til sammenligning er antallet af udkomne oversatte skønlitterære titler faldet med 6,2 % i samme periode, og det er dermed skønlitterære titler fra danske forfattere, der i disse år er i markant vækst, og som bærer hovedansvaret for den generelle vækst i antallet af skønlitterære titler. Der er mange mulige forklaringer på, hvorfor antallet af danske, skønlitterære titler er steget så meget. Dykker man ned i tallene bag grafen, bæres hovedparten af stigningen i trykte skønlitterære titler skrevet på dansk af to undergenrer. Antallet af romaner til voksne er steget med 98 % siden 2009, og antallet af fortællinger til børn er steget med 55 %. Derudover er antallet af lyriktitler skrevet på dansk steget med 62 %, men lyrikken udgør stadig kun en mindre del af den samlede skønlitteratur. Det lader ikke til, at det udelukkende er en stigning i selvudgivelser, der fører til den markante stigning. Godt nok er antallet af skønlitterære forlag/udgivere steget fra 177 i 2009 til 236 i 2016 og lander på 222 i 2017. Men de allerstørste forlag udgiver også flere titler i dag, end de gjorde for ti år siden (se figur 2.2). Dermed lader det til, at der snarere er tale om en spredt vækst, både hos de store og de små forlag. Dette understøttes også af Bog- og Litteraturpanelets specialrapport om forlagsudviklingen i Danmark, hvor lektor Lars Handesten konkluderer,

at der de sidste ti år har været et regulært boom i antallet af mikroforlag.

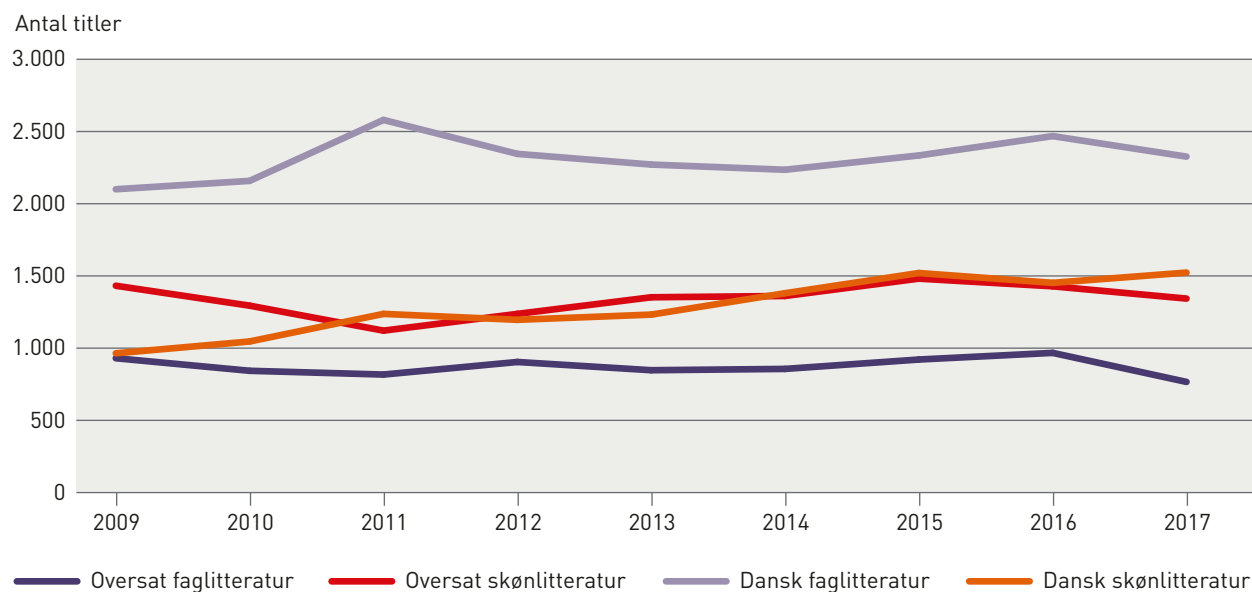
Faglitteratur skrevet på dansk er den genre-type, hvor der udgives flest nye titler årligt, men der kan dog observeres et mindre fald i antallet af titler på 5,8 % fra 2016 til 2017. Antallet af oversatte faglitterære titler er også faldet fra 2016 til 2017, faldet er i denne sammenhæng på 20,9 %. **Figur 1.2**

Set over de sidste ni år er det især biografier o.l., der dominerer i tabellen over de hyppigst forekommende faglitterære emner. Der er udgivet næsten dobbelt så meget inden for personalhistorie og genealogi, som der er inden for uddannelse, opdragelse, undervisning og folkeoplysning. Foruden store fagemner som medicin og jura fylder også hjem og husholdning (herunder kogebøger) en stor del. **Figur 1.3**

I 2017 udgjorde bøger skrevet på dansk 53,2 % af årets samlede, nye skønlitteratur, og det er den største andel registreret i den periode, der dækkes i tabellen. Bøger oversat fra engelsk eller amerikansk fylder 24,3 % i 2017, og det er den laveste andel registreret siden 2009, svarende til et fald på 12,1 procentpoint siden 2009. **Figur 1.4**

Dansk faglitteratur fylder generelt meget af den samlede mængde i perioden 2009-2017. I 2017 er 75,3 % af faglitteraturen skrevet på dansk, og det er det næsthøjeste niveau siden 2009. Oversatte titler fylder ikke voldsomt me-

Figur 1.2: Kommercielle, trykte førsteudgaver, danske og oversatte titler

Kilde: Danmarks Statistik, bogproduktionsstatistikken B0G06

Figur 1.3: Produktion af ny, trykt faglitteratur skrevet på dansk fordelt efter emne (top 10)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Personalhistorie. Genealogi	295	285	360	312	308	295	332	337	342
Uddannelse. Opdragelse. Undervisning. Folkeoplysning	186	157	163	139	117	163	157	190	167
Medicin. Sundhedsvidenskab	124	149	205	161	173	131	145	136	153
Hjem og husholdning	100	111	119	160	146	140	153	179	167
Forlystelser. Spil. Idræt	65	87	91	103	89	89	118	122	115
Lov og ret. Lovgivning	121	89	126	95	88	92	74	88	59
Teknik i alm.	77	83	125	95	98	90	86	83	71
Samfundsvidenskaberne i alm.	65	72	107	68	59	62	68	69	78
Danmark	32	76	61	49	52	45	55	68	72
Sprog	46	42	59	58	63	56	38	71	59

Kilde: Danmarks Statistik, bogproduktionsstatistikken B0G06

get i fagbogsproduktionen, og titler oversat fra engelsk fylder 5,2 procentpoint mindre i 2017 sammenlignet med 2009. **Figur 1.5**

Skønlitteraturen består især af to undergenrer, romaner og noveller for henholdsvis børn og voksne. Romaner og noveller for børn udgør i 2017 49,6 % af den udkomne skønlitteratur, og romaner og noveller for voksne udgør 37,9 %. For alle undergenrer gælder det, at der ikke har fundet de store forskydninger sted i de sidste ni år. Forskydningerne i undergenerernes andele af den totale skønlitteraturproduktion ligger

således på mellem 0,1 og 2,0 procentpoint i perioden. **Figur 1.6**

1.2 PRODUKTION AF E-BØGER

De seneste år har der år for år været stor vækst i antallet af udkomne e-bøger. Det er især den såkaldte retrodigitalisering, det vil sige digitaliseringen af forlagernes ældre titler, der har været med til at drive denne udvikling frem. Antallet af retrodigitaliserede e-bøger har været så højt, at det har været svært for Dansk BiblioteksCen-

Figur 1.4: Skønlitteratur – kommercielle trykte førsteudgaver fordelt efter originalsprog

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Dansk	958	1.040	1.231	1.190	1.226	1.374	1.514	1.446	1.517
Svensk	130	154	153	161	148	171	163	166	164
Norsk	54	52	58	43	97	72	87	83	82
Engelsk/amerikansk	868	768	547	697	729	719	759	762	693
Tysk	121	106	120	104	105	104	153	120	110
Fransk	63	45	63	71	85	121	99	117	97
Andre sprog	190	163	174	155	182	168	214	174	191
I alt alle sprog	2.384	2.328	2.346	2.421	2.572	2.729	2.989	2.868	2.854

Kilde: Danmarks Statistik, bogproduktionsstatistikken BOG06

Figur 1.5: Faglitteratur – kommercielle trykte førsteudgaver fordelt efter originalsprog

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Dansk	2.094	2.152	2.574	2.339	2.265	2.229	2.328	2.462	2.320
Svensk	56	63	51	80	49	60	54	66	37
Norsk	26	40	38	37	35	27	38	41	50
Engelsk/amerikansk	620	537	520	590	556	569	599	585	472
Tysk	79	67	76	39	43	58	81	73	66
Fransk	38	22	30	24	50	31	47	61	48
Andre sprog	105	108	96	128	108	105	96	135	87
I alt alle sprog	3.018	2.989	3.385	3.237	3.106	3.079	3.243	3.423	3.080

Kilde: Danmarks Statistik, bogproduktionsstatistikken BOG06

ter at nå at katalogisere dem. Derfor er praksis fra første kvartal 2017 ændret, så de retrodigitaliserede e-bøger katalogiseres maskinelt på baggrund af registreringen af den tilsvarende fysiske udgave af titlen. En retrodigitaliseret e-bog defineres i denne sammenhæng som en e-bogstitel, hvor den tilsvarende fysiske udgave af bogen er udkommet for mere end fem år siden. I 2017 blev i alt 6.152 e-bøger registreret på denne måde³, og registreringer af denne type tæller i øjeblikket ikke med i den officielle statistik fra Danmarks Statistik. Bog- og Litteraturpanelet vil rette henvendelse til Danmarks Statistik med henblik på at få disse titler inkluderet i den officielle statistik fremadrettet. Man skal altså have det store antal retrodigitaliserede e-bøger

³ Kilde: <https://slks.dk/biblioteker/nationale-ordninger/nationalbibliografien/nationalbibliografiske-registreringer/>

fra 2017 in mente, når man læser de nedenstående figurer og tabeller.

Samlet set kan der observeres et fald i antallet af producerede skønlitterære e-bøger på 47 % fra 2016 til 2017. Årsagen til det store fald er formentlig, at retrodigitaliserede e-bøger udkommet i 2017 ikke tæller med i statistikken. I 2017 udgjorde skønlitterære titler skrevet på dansk 67,3 % af de samlede skønlitterære titler i e-bogsform.

Antallet af fagbøger i e-bogsform er faldet med 10,5 % fra 2016 til 2017, og det er formentlig også på grund af, at retrodigitaliserede e-bøger fra 2017 ikke tæller med i statistikken. Fagbøger skrevet på dansk fylder 84,3 % af den udkomne faglitteratur i e-bogsform i 2017. **Figur 1.7**

Andelen af årets skønlitterære e-bogsudgivelser, der udgøres af lyrik for voksne, er steget med 4,3 procentpoint siden 2012, så den i 2017 udgør 7,2 % af årets udgivelser. Andelen af årets

Figur 1.6: Kommercielle trykte skønlitterære førsteudgaver fordelt efter genrer

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Digte for voksne	113	114	193	137	146	183	181	203	184
Skuespil for voksne	30	25	24	26	26	32	27	30	19
Romaner og noveller for voksne	880	889	828	984	1.030	985	1.063	1.119	1.082
Humor, tegneserier etc. for voksne	47	50	49	62	62	56	56	55	61
Digte for børn	28	19	35	42	26	34	37	35	33
Skuespil for børn	8	9	5	6	6	9	8	3	3
Romaner og noveller for børn	1.183	1.126	1.152	1.116	1.230	1.394	1.572	1.373	1.415
Humor, tegneserier etc. for børn	95	96	60	48	46	36	45	50	57
I alt	2.384	2.328	2.346	2.421	2.572	2.729	2.989	2.868	2.854

Kilde: Danmarks Statistik, bogproduktionsstatistikken BOG06

Figur 1.7: Kommercielle førsteudgaver af e-bøger fordelt efter originalsprog

	Skønlitteratur						Faglitteratur					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Dansk	1.045	1.348	1.578	1.884	4.206	2.153	924	1.216	1.386	1.494	2.020	1.823
Svensk	108	122	118	185	199	131	13	15	26	18	34	13
Norsk	38	50	68	129	65	62	11	13	22	20	35	31
Engelsk/amerikansk	285	517	611	665	1.355	672	99	250	232	230	220	245
Tysk	23	49	32	51	68	59	9	45	20	68	47	21
Fransk	22	35	37	43	52	42	1	15	7	5	25	9
Andre sprog	66	86	97	93	94	81	10	21	30	32	37	21
I alt alle sprog	1.587	2.207	2.541	3.050	6.039	3.200	1.067	1.575	1.723	1.867	2.418	2.163

Kilde: Danmarks Statistik, bogproduktionsstatistikken BOG06

udgivelser, der udgøres af romaner og noveller for unge, er faldet med 2,8 procentpoint i samme periode. De øvrige genrers andele er ret stabile i perioden (udsving mellem 0,1 og 2,1 procentpoint). Men her skal man igen huske på, at retrodigitaliserede titler ikke fremgår af tabellen.

Figur 1.8

1.3 PRODUKTION AF LYDBØGER

Sidste år kunne Bog- og Litteraturpanelet for første gang præsentere tal for produktionen af lydbøger i Danmark⁴. Lydbøger er et område i

vækst, og det er derfor væsentligt at følge feltet nøje. Tallene vidner om, at lydbogsproduktionen er et område, hvor digitaliseringen af bogmarkedet i særlig grad er slået igennem.

I 2017 blev hovedparten af lydbøgerne udgivet digitalt på nettet, og 2/3 af de netlydbøger, der udkom, udkom alene som netlydbøger og ikke i andre formater. En del lydbøger udkommer dog også sideløbende på cd i MP3-formatet, mens lydbøger i det oprindelige cd-format WAV ikke længere fylder så meget af produktionen. Det hænger formentlig sammen med, at det er upraktisk, fordi en roman af almindelig længde i dette format ofte fylder 10 cd'er eller mere.

Figur 1.9

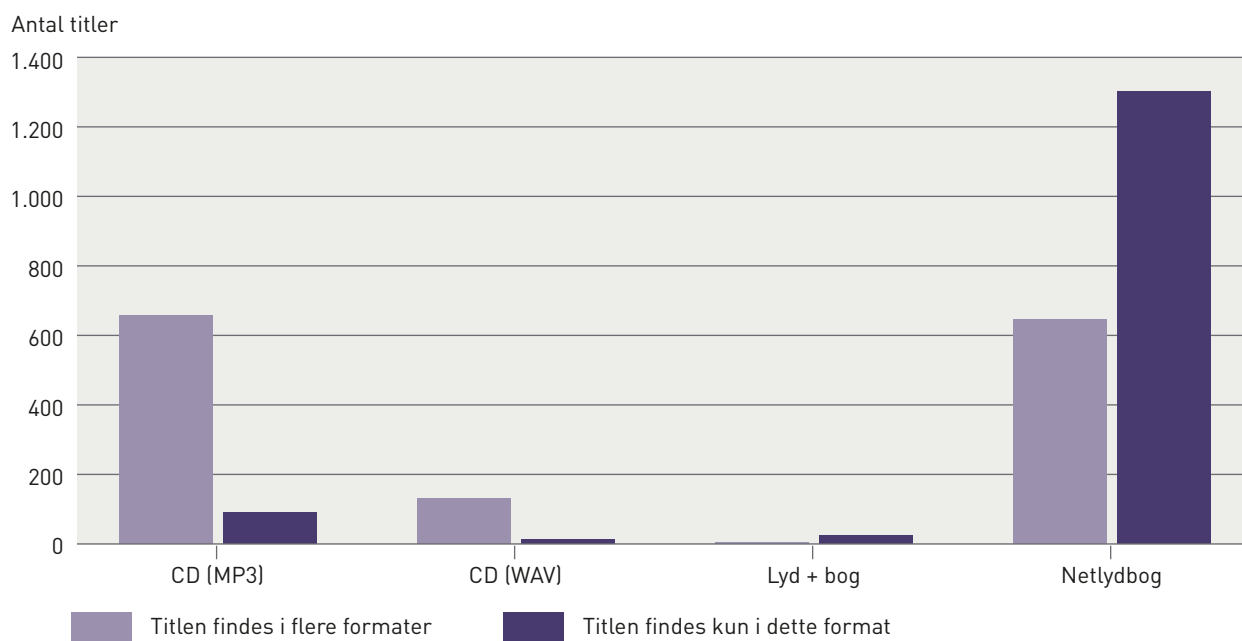
⁴ For mere om datakilder og metode se *Bogen og litteraturens vilkår 2017*.

Figur 1.8: Kommercielle skønlitterære førsteudgaver af e-bøger fordelt efter genre

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Digte for voksne	46	95	115	195	397	368
Skuespil for voksne	19	23	43	31	126	121
Romaner og noveller for voksne	977	1.248	1.534	1.806	4.885	2.785
Humor, tegneserier etc. for voksne	5	7	12	5	19	9
Digte for børn	5	9	10	9	10	12
Skuespil for børn	0	0	3	0	8	2
Romaner og noveller for børn	543	842	837	1.030	2.274	1.347
Humor, tegneserier etc. for børn	4	3	14	8	4	0
I alt	1.599	2.227	2.568	3.084	7.723	4.644

Kilde: Danmarks Statistik, bogproduktionsstatistikken BOG06

Figur 1.9: Udgivelsesformat lydbøger 2017

Kilde: DBC, udtræk til Bog- og Litteraturpanelet

Netlydbogen er det førende format

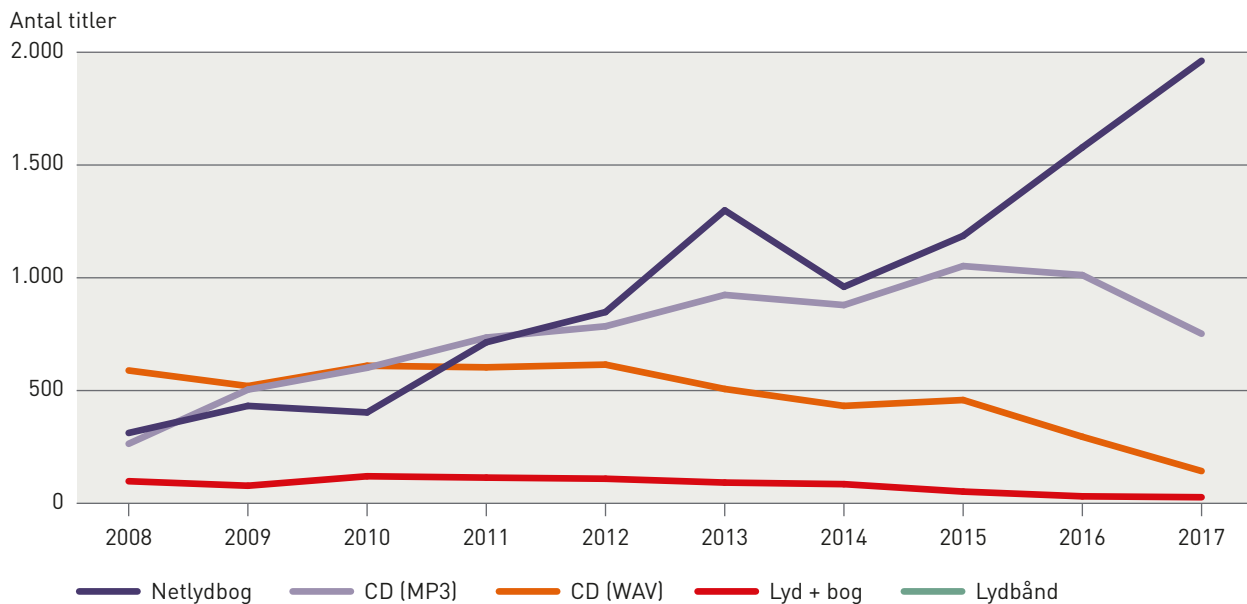
Set hen over en periode på ti år bliver det tydeligt, at netlydbogen med tiden er blevet det foretrukne format til udgivelse af lydbøger. Begge cd-formater har siden 2015 været i tilbagegang, hvorimod kurven for netlydbøger fortsat stiger år for år, og i 2017 blev der udgivet 1.962 netlydbøger som førsteudgaver. Visse af de nye netlydbøger vil være udkommet i tidligere lydbogsudgaver på enten cd eller kassettebånd, præcis som ældre trykte bøger også genudgives i e-bogsudgaver i disse år. **Figur 1.10**

Når data renses for gengangere⁵, dvs. renses for lydbogstitler, som findes i flere formater, kan man se, at det især er i romangenren, at lydbogsvæksten finder sted. Der ses dog også en mindre vækst i antallet af udgivne fagbøger. Der udgives også nogle noveller som lydbøger, mens antallet af lyrik- og dramatiktitler ikke er særlig stort.

Figur 1.11

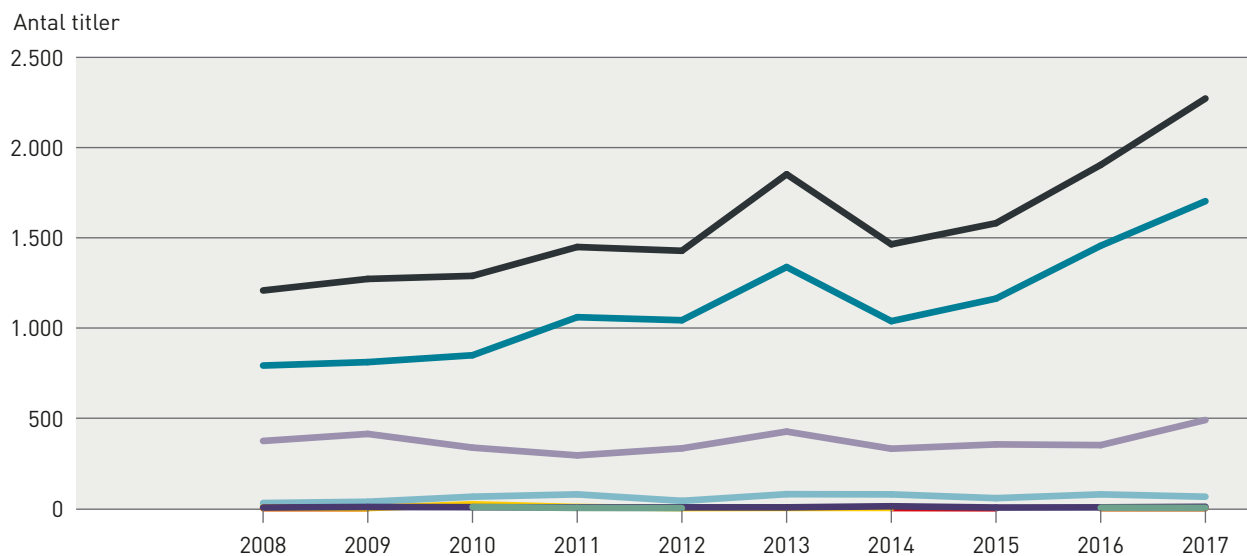
⁵ For mere om metoden bag denne opgørelse se *Bogen og litteraturens vilkår 2017*. Bemærk, at datamaterialet bag tabellerne er dynamisk, da der løbende tilføjes ældre titler til Nationalbibliografien, og da der også løbende rettes i evt. fejlregistreringer. Der vil derfor være mindre afvigelser i forhold til tallene i tabellerne publiceret i 2017.

Figur 1.10: Lydbogsproduktion (førsteudgaver)

Kilde: DBC, udtræk til Bog- og Litteraturpanelet

Figur 1.11: Lydbøger fordelt efter genrer og renset for gengangere

Kilde: DBC, udtræk til Bog- og Litteraturpanelet

2. FORLAGSPRODUKTION

Hovedpointer:

- Forlag med mange årlige udgivelser står for mere end halvdelen af de udkomne bøger i 2017.
- Flere udgiver bøger for børn og unge end nogensinde før.
- De store forlag udgav i 2017 markant færre e-bøger end i 2016.

Ifølge den rapport om de små forlags art og størrelse, som lektor Lars Handesten i foråret 2018 udarbejdede for Bog- og Litteraturpanelet, har vi de sidste ti år set et boom i antallet af såkaldte mikroforlag. Flere af de forlag, som kommer til orde i rapporten, peger på, at de er et alternativ til de store forlag, fordi de store forlag som hovedregel er drevet af kommercielle interesser, hvor mikroforlagene ofte sætter kunstneriske og idealistiske hensyn højere end økonomiske.

I de følgende afsnit vil der blive kigget nærmere på størrelsen af de forlag og udgivere, der udgiver de bøger, vi som læsere kan vælge imellem, og det vil blive belyst, hvordan forskelle mellem store og små udgivere har udviklet sig de sidste ti år.

2.1 FORLAGENES PRODUKTION AF TRYKTE BØGER

En stor del af forlagene/udgiverne på det danske bogmarked udgiver ganske få titler om året, og set over de sidste ti år har mere end 50 % af forlagene/udgiverne blot udgivet én titel årligt. Andelen af forlag/udgivere, der blot udgiver én titel årligt, er dog faldet med 3,9 procentpoint fra 2016 til 2017. Til gengæld er der en vækst i andelen af forlag/udgivere, der udgiver mellem 2 og 10 titler årligt, på 2,9 procentpoint fra 2016 til

2017. Andelen af forlag, der udgiver mere end 50 titler årligt, ligger stabilt omkring de 3 procent i samme tiårsperiode. **Figur 2.1**

De store forlag står for hovedparten af produktionen

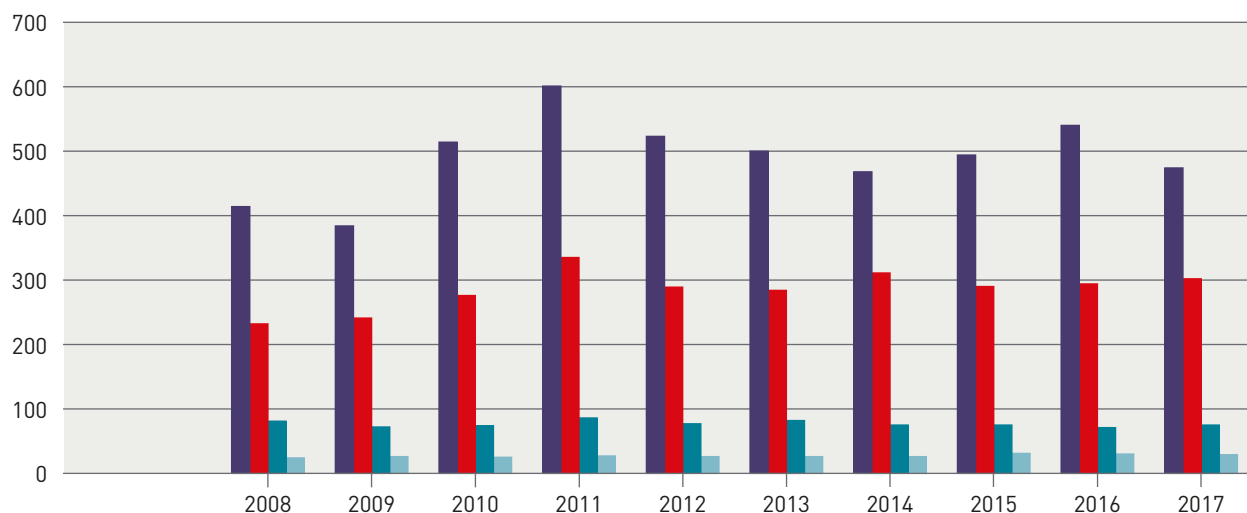
Selvom de forlag, der udgiver allerflest titler, blot udgøres af nogle få virksomheder i det store, mangfoldige udgiverfelt af privatpersoner og små og mellemstore forlag, så fylder de store forlag ganske meget, når man ser på deres andel af den samlede bogproduktion. Siden 2010 er den andel af bogproduktionen, som laves af de store forlag med mindst 50 årlige udgivelser, steget fra 49 % til 55,4 %. Fra 2015 og frem producerer de store forlag tilsammen mere end 4.000 udgivelser årligt, hvor tallet tidligere lå på omkring 3.500 årlige udgivelser. Forlag/udgivere i mellemfeltet med 11 til 50 årlige udgivelser har siden 2011 oplevet en vis tilbagegang i antallet af udgivelser. I 2011 stod de for knap 2.000 udgivelser svarende til 28,1 % af årets udgivelser, og i 2017 var antallet af udgivelser knap 1.800 svarende til 23,5 %. Derudover kan man se, at selvom de små forlag/udgivere, der blot udgiver en enkelt titel på et år, er mange, så fylder de bøger, de producerer, ikke mere end 6-8 % af det samlede billede. **Figur 2.2**

Andelen af udgiverfeltet, der udgiver skønlitterære bøger for voksne, lader til at have stabiliseret sig de senere år, og fra 2014 til 2017 har antallet af forlag/udgivere ligget mellem 222 og 240. Det gennemsnitlige antal udgivelser er steget med 1 udgivelse i samme periode, fra 5,4 i 2014 til 6,4 i 2017. **Figur 2.3**

Antallet af forlag/udgivere, der udgiver faglitteratur, har de seneste fem år ligget mellem 584 og 626. Sammenlignet med tidligere år ser det ud til, at der i øjeblikket ikke er de store udsving i antallet af forlag/udgivere. Det gennemsnitlige antal udgivelser pr. forlag/udgiver har været stabilt i en lang periode. **Figur 2.4**

Figur 2.1: Udgivere fordelt efter antal årlige udgivelser

Antal forlag/udgivere

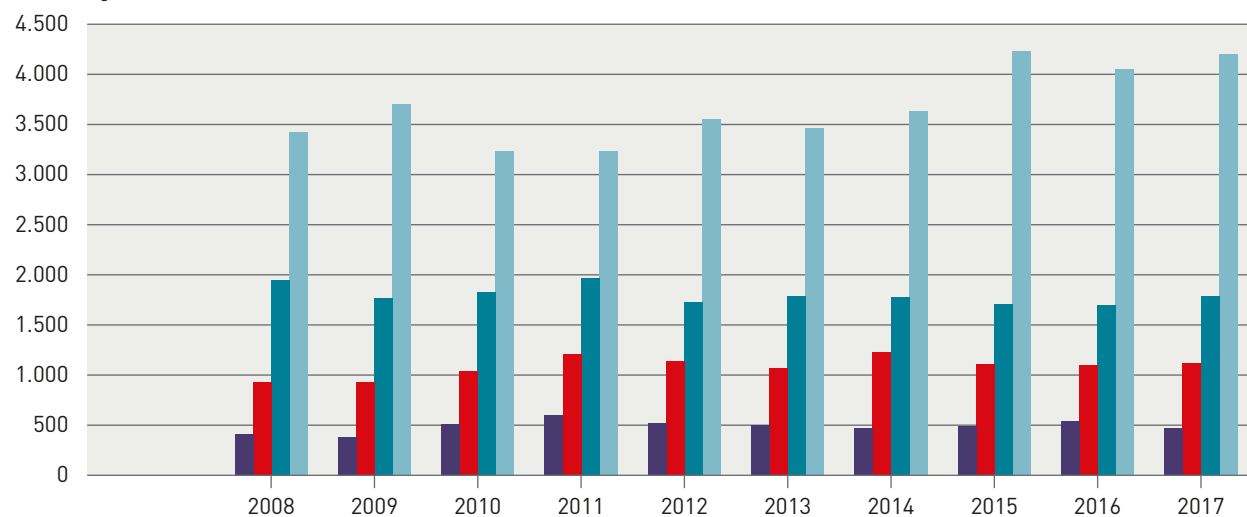

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Én udgivelse	55,1 %	53,1 %	57,8 %	57,3 %	57,2 %	56,1 %	53,2 %	55,5 %	57,8 %	53,9 %
2 til 10 udgivelser	30,9 %	33,3 %	31,0 %	31,9 %	31,6 %	31,8 %	35,3 %	32,6 %	31,4 %	34,3 %
11 til 50 udgivelser	10,8 %	10,0 %	8,3 %	8,2 %	8,4 %	9,2 %	8,5 %	8,4 %	7,6 %	8,5 %
Mere end 50 udgivelser	3,2 %	3,6 %	2,8 %	2,6 %	2,8 %	2,9 %	3,0 %	3,5 %	3,2 %	3,3 %

Kilde: DBC, udtræk til Bog- og Litteraturpanelet

Figur 2.2: Antal udgivelser og udgivertype

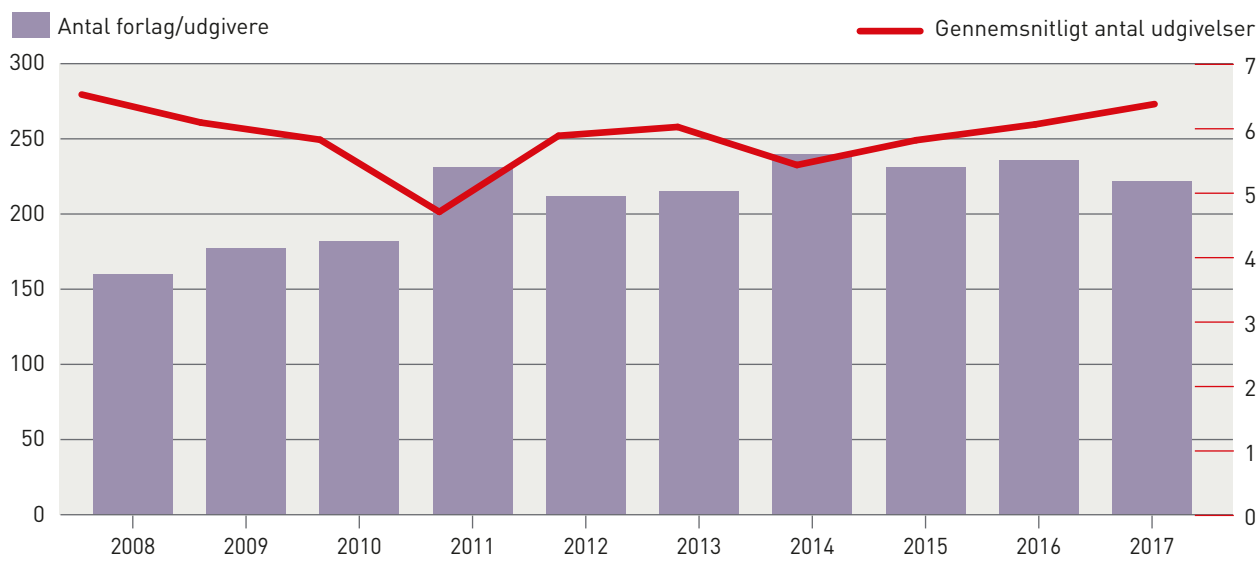
Antal udgivelser

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Forlag/udgivere med én udgivelse	6,2 %	5,7 %	7,8 %	8,6 %	7,5 %	7,3 %	6,6 %	6,5 %	7,3 %	6,3 %
Forlag/udgivere med 2 til 10 udgivelser	13,8 %	13,7 %	15,7 %	17,3 %	16,4 %	15,6 %	17,3 %	14,7 %	14,9 %	14,8 %
Forlag/udgivere med 11 til 50 udgivelser	29,0 %	26,1 %	27,6 %	28,1 %	24,9 %	26,3 %	25,0 %	22,6 %	23,0 %	23,5 %
Forlag/udgivere med mere end 50 udgivelser	51,0 %	54,6 %	49,0 %	46,1 %	51,2 %	50,8 %	51,1 %	56,1 %	54,8 %	55,4 %

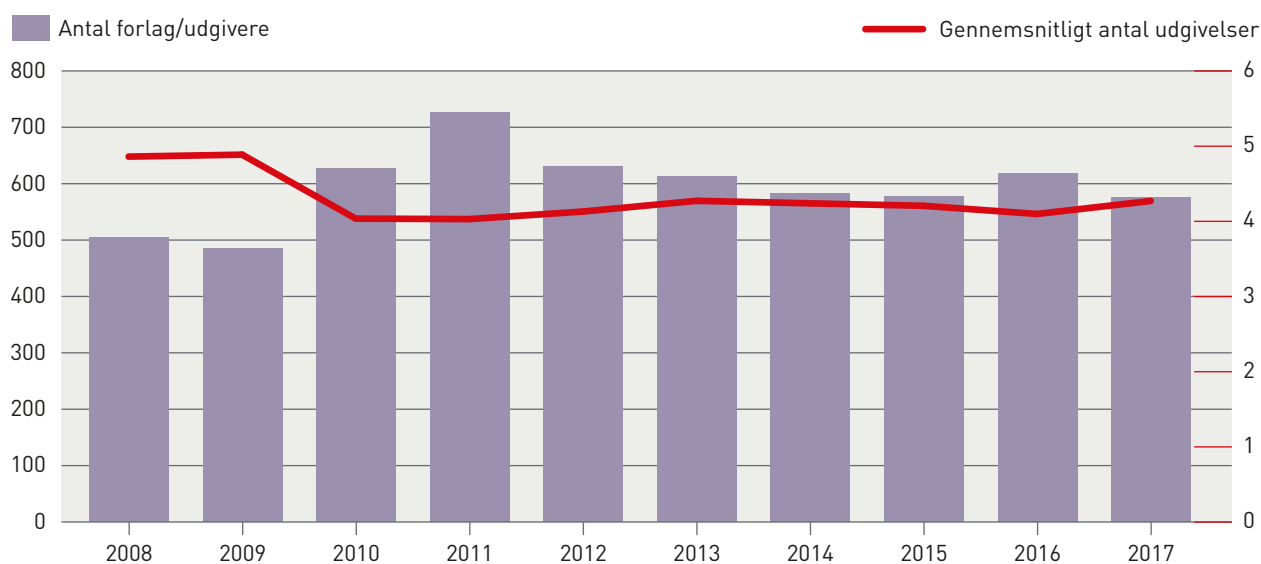
Kilde: DBC, udtræk til Bog- og Litteraturpanelet

Figur 2.3: Forlag/udgivere af skønlitterære førsteudgaver

Kilde: DBC, udtræk til Bog- og Litteraturpanelet

Figur 2.4: Forlag/udgivere af faglitterære førsteudgaver

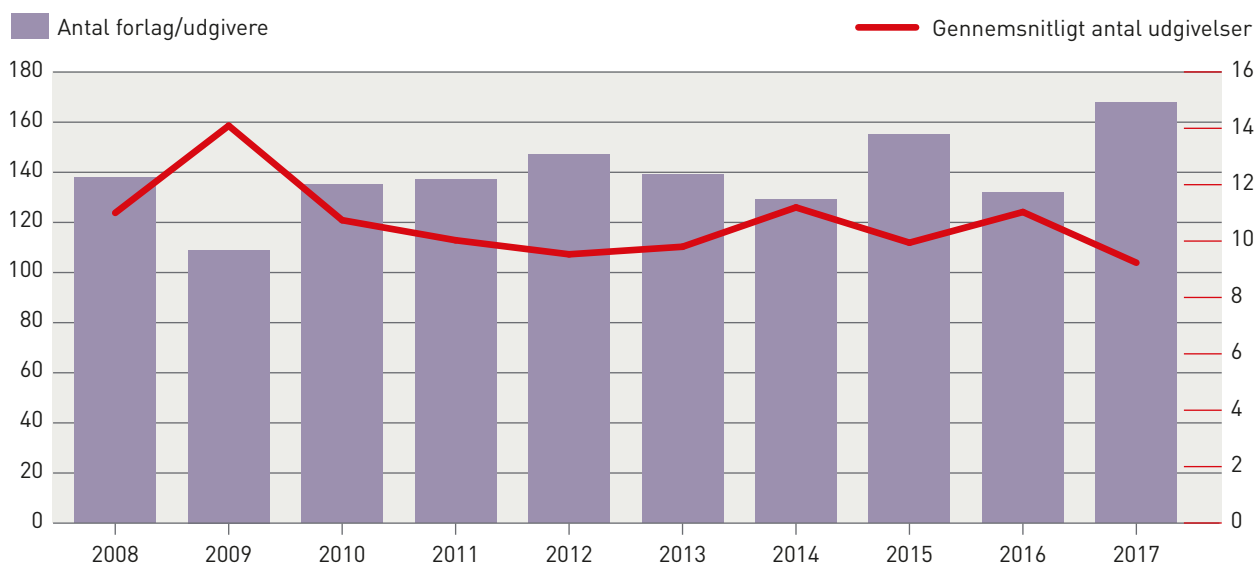
Kilde: DBC, udtræk til Bog- og Litteraturpanelet

Flere udgiver bøger for børn og unge

Antallet af forlag/udgivere, der producerer bøger til børn og unge, er med 168 aktive forlag/udgivere i 2017 på det højeste niveau i den tiårsperiode, der belyses her. Fra 2016 til 2017 ses en stigning på 34 forlag/udgivere, og tilsvarende falder det gennemsnitlige antal udgivelser fra 11 til 9,2. Det kunne tyde på, at en række af de nye forlag/udgivere trækker gennemsnittet ned, fordi de ikke har udgivet ret mange titler i løbet af året sammenlignet med de mere etablerede forlag.

Tallene kan for eksempel sammenholdes med udviklingen i produktionen af romaner og noveller for børn (figur 1.6), hvor der fra 2009 til 2017 har været en vækst på 49,5 % i antallet af årlige udgivelser, og dermed er der over en årrække sket en væsentlig stigning i både antallet af aktører og antallet af udgivelser. Som man kan se i næste kapitel, har forlagenes omsætning på børne- og ungdomslitteratur de sidste fem år ligget ret stabilt, og det er derfor svært at konkludere, dels hvad årsagen til stigningen i antallet af udgivelser og forlag er, dels hvad konsekvenserne af denne udvikling er. **Figur 2.5**

Figur 2.5: Forlag/udgivere af bøger (1. udg.) til børn og unge

Kilde: DBC, udtræk til Bog- og Litteraturpanelet

Figur 2.6: Produktion af nye e-bøger fordelt på udgivere

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Lindhardt og Ringhof	224	261	379	353	3.496	1.835
Gyldendal	306	241	274	600	1.292	668
Mellemgaard	75	111	221	151	198	249
Carlsen	69	165	168	146	122	78
Harlequin*		117	157	157	148	120
People'sPress	56	103	95	111	133	122
Books on Demand	37	59	74	158	130	146
Politiken	50	79	103	118	129	106
[Arne Herløv Petersen]	23	59	30	174	216	57
SFA-89	117	108	73	75	102	27

Kilde: DBC, udtræk til Bog- og Litteraturpanelet

*Forlaget Harlequin har ikke tidligere figureret i Bog- og Litteraturpanelets tabeller over de mest produktive forlag på e-bogsområdet. Årsagen er, at Dansk BiblioteksCenter, der registrerer e-bogsudgivelserne i Nationalbibliografien, har valgt at tilbageholde ca. 2.500 titler udkommet i perioden 2013-2016 for at vente på en ny registreringsløsning, der gør registreringen af e-bøgerne nemmere. De tilbageholdte titler består hovedsageligt af e-bøger, som ikke på forhånd har været udvalgt til eReolen. På grund af tilbageholdelsen ses der i år en vækst i antallet af e-bøger udkommet før 2017.

2.2 FORLAGENES PRODUKTION AF E-BØGER

Lindhardt og Ringhof udgiver klart flest e-bogstitler årligt, om end ikke lige så mange som i 2017. De fleste af de store forlag (Lindhardt og Ringhof, Gyldendal, Carlsen, People'sPress og

Politiken) har udgivet færre e-bøger i 2017 end i 2016. Årsagerne til dette kan være mange, men den mest oplagte er nok, at 2016 var et år, hvor mange ældre værker fra forlagenes bagkataloger udkom i en e-bogsudgave, og at denne tendens tilsyneladende er aftaget en smule i 2017.

Figur 2.6

of the study. The study was approved by the ethics committee of the University of Northumbria, UK. The study was conducted in a laboratory setting. The participants were recruited from a local university and were given a verbal explanation of the study and a written consent form. The participants were then divided into two groups: the control group and the experimental group. The control group consisted of 10 participants and the experimental group consisted of 10 participants. The control group performed the task without any external feedback, while the experimental group performed the task with external feedback.

The task was a simple visual discrimination task. The participants were shown a target stimulus and were required to respond as quickly and accurately as possible. The target stimulus was a red dot on a black background. The participants were required to press a button when they saw the red dot. The response time was measured from the onset of the target stimulus to the button press. The accuracy was measured as the number of correct responses out of a total of 10 responses.

The control group performed the task without any external feedback. The experimental group performed the task with external feedback. The external feedback was a green light that turned on when the participant pressed the button. The green light was visible to the participant and was used to indicate that the response was correct. The green light was turned off when the response was incorrect. The external feedback was used to provide information about the accuracy of the response.

The control group performed the task without any external feedback. The experimental group performed the task with external feedback. The external feedback was a green light that turned on when the participant pressed the button. The green light was visible to the participant and was used to indicate that the response was correct. The green light was turned off when the response was incorrect. The external feedback was used to provide information about the accuracy of the response.

The control group performed the task without any external feedback. The experimental group performed the task with external feedback. The external feedback was a green light that turned on when the participant pressed the button. The green light was visible to the participant and was used to indicate that the response was correct. The green light was turned off when the response was incorrect. The external feedback was used to provide information about the accuracy of the response.

The control group performed the task without any external feedback. The experimental group performed the task with external feedback. The external feedback was a green light that turned on when the participant pressed the button. The green light was visible to the participant and was used to indicate that the response was correct. The green light was turned off when the response was incorrect. The external feedback was used to provide information about the accuracy of the response.

The control group performed the task without any external feedback. The experimental group performed the task with external feedback. The external feedback was a green light that turned on when the participant pressed the button. The green light was visible to the participant and was used to indicate that the response was correct. The green light was turned off when the response was incorrect. The external feedback was used to provide information about the accuracy of the response.

The control group performed the task without any external feedback. The experimental group performed the task with external feedback. The external feedback was a green light that turned on when the participant pressed the button. The green light was visible to the participant and was used to indicate that the response was correct. The green light was turned off when the response was incorrect. The external feedback was used to provide information about the accuracy of the response.

The control group performed the task without any external feedback. The experimental group performed the task with external feedback. The external feedback was a green light that turned on when the participant pressed the button. The green light was visible to the participant and was used to indicate that the response was correct. The green light was turned off when the response was incorrect. The external feedback was used to provide information about the accuracy of the response.

3. DISTRIBUTION AF BØGER OG LITTERATUR – FORLAG OG BOGHANDLERE

Hovedpointer:

- Den digitale omsætning er steget til 18,5 % af forlagenes samlede omsætning.
- 20,4 % af omsætningen af skønlitteratur var digital i 2017.
- Netlydbogsomsætningen er steget med 33 % i 2017.
- Boghandlen er stadig danskernes foretrukne sted at købe bøger.

Distributionen af bøger er vital for hele det litterære kredsløb. Denne infrastruktur mellem forlag og salgskanaler – fra de fysiske boghandlere til internetboghandlere, streamingudbydere og supermarkeder – udgør fundamentet for udbredelsen af bøger og litteratur i Danmark. Forlagenes omsætning viser i år en lille fremgang, hvilket efter nogle års uro antyder en vis form for stabilitet i bogmarkedet. Det seneste års tal bekræfter det generelle mønster fra sidste årsrapport: at den digitale salgsandel øges, at netlydbogen styrker sin position, og at danskerne trods alt stadig foretrækker at købe deres bøger i papirform hos en fysisk boghandel.

3.1 DANSKE FORLAGS SALG AF BØGER

Forlagenes omsætning i 2017 er ifølge Danske Forlags årsstatistik steget med 1,9 %. Det er især skønlitteraturen og faglitteraturen, der står for stigningerne med vækst på hhv. 5,6 % og 4,0 % i forhold til 2016. Derimod er forlagenes omsætning af børne- og ungdomsbøger faldet med 3,2 %, og omsætningen af læremidler havde et mindre fald på 0,5 %. **Figur 3.1**

Ser vi på den enkelte genres andel af den samlede omsætning, er det tydeligt, at forlagenes omsætning i stigende grad baseres på læremidler, der fylder 4,9 procentpoint mere af omsætningen målt i forhold til 2013. Andelen af omsætningen, der udgøres af børne- og ungdomsbøger, har bevæget sig noget gennem de sidste fem år, men der er noget, der tyder på, at omsætningen de sidste tre år har stabiliseret sig, idet børne- og ungdomsbøgers andel af den totale omsætning stadig er over niveauet for 2013-14-omsætningen. Faglitteraturen fylder ikke nær så meget af den samlede omsætning, som den gjorde for fem år siden, men skønlitteraturens andel er nogenlunde stabil i perioden. **Figur 3.2**

Figur 3.1: Forlagenes omsætning fordelt på trykt og digitalt salg

	2016	2017	Udvikling
Trykt salg (mio. kr.)	1.418,6 (83,8 %)	1.406,1 (81,5 %)	-1 %
Digitalt salg (mio. kr.)	273,4 (16,2 %)	318,7 (18,5 %)	17 %
I alt	1.692 (100 %)	1.724,8 (100 %)	1,9 %

Kilde: Danske Forlags årsstatistik 2017

Figur 3.2: Omsætning fordelt på genrer

	2013	2014	2015	2016	2017
Skønlitteratur	29,7 %	29,5 %	27,7 %	27,5 %	28,4 %
Faglitteratur	29,1 %	28,5 %	24,8 %	24,3 %	24,8 %
Børne- og ungdomsbøger	11,2 %	10,9 %	12,2 %	12,4 %	11,8 %
Læremidler	30,0 %	31,1 %	35,3 %	35,8 %	34,9 %

Kilde: Danske Forlags årsstatistik 2014-2017

Figur 3.3: Forlagenes digitale omsætning fordelt på e-bøger, netlydbøger og andet digitalt salg (mio. kr.)

	2016	2017	Udvikling
E-bøger	56,5 (20,7 %)	58,6 (18,4 %)	3,7 %
Netlydbøger	65,4 (23,9 %)	86,9 (27,3 %)	32,9 %
Andet digitalt salg	151,5 (55,4 %)	173,2 (54,3 %)	14,3 %
I alt	273,4 (100 %)	318,7 (100 %)	16,6 %

Kilde: Danske Forlags årsstatistik 2017

Den digitale omsætning øges fortsat

Forlagenes digitale omsætning er steget med 17 % det seneste år, og den udgør nu 18,5 % af forlagenes samlede omsætning. Der ses et klart udviklingsmønster i den digitale omsætning, idet den over de senere år har vundet terræn i forhold til salget af trykte bøger. Den øgede digitale omsætning er dermed en af hovedårsagerne til stigningen i forlagenes samlede omsætning. Det skal dog pointeres, at den digitale omsætning består af flere elementer (e-bøger, netlydbøger og “andet digitalt salg”), og at e-bøger kun står for en meget beskedne andel af væksten, sammenlignet med netlydbøger og “andet digitalt salg” (primært læringsportaler og i-bøger). Dog sælges e-bøger typisk noget billigere end trykte bøger, og en forholdsvis lav e-bogsomsætning betyder ikke nødvendigvis, at antallet af solgte e-bøger er lavt. **Figur 3.3**

Det er interessant at se, at den digitale andel af omsætningen inden for skønlitteratur nu udgør 20,3 %. Det er en stigning på 8,2 procentpoint siden 2014. **Figur 3.4**

Netlydbøger er i front

Netlydbogsomsætningen overhalede i 2016 e-bogsomsætningen, og denne udviklingstendens

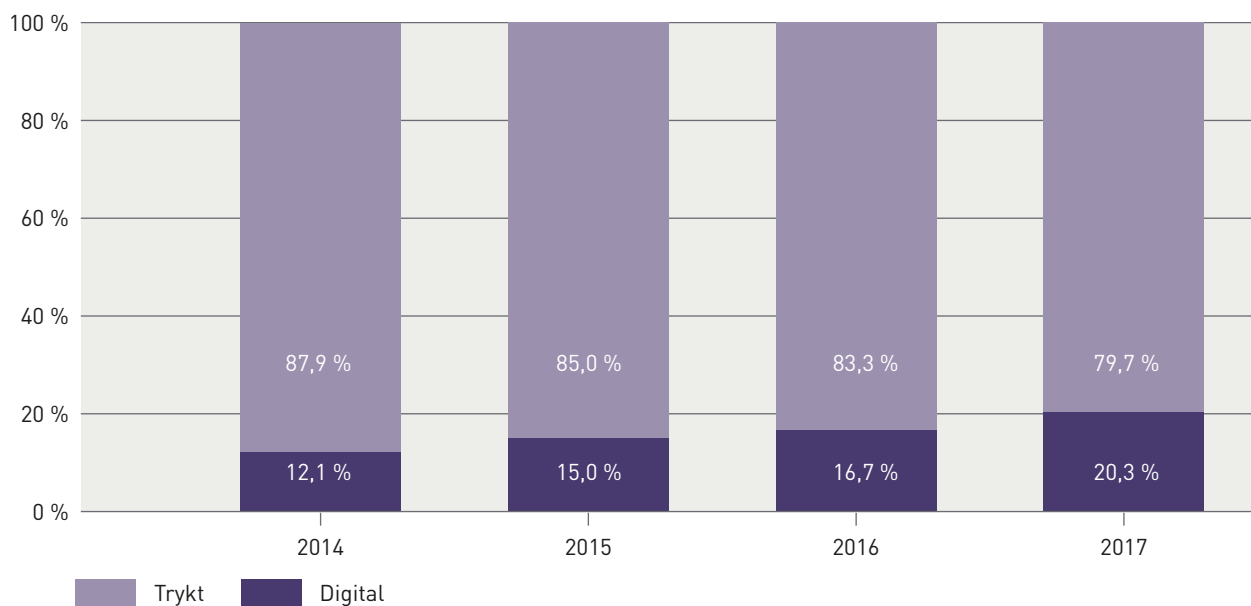
forstærkes i 2017, hvor netlydbogsomsætningen er steget med hele 32,9 %. E-bogsomsætningen havde dog også en mindre stigning i 2017 på 3,7 %. Netlydbogen har nu lagt sig i front i forhold til e-bogen og er sammen med kategorien “andet digitalt salg” årsagen til stigningen i forlagenes digitale omsætning.

Læremidler stadig forlagenes primære indtægtskilde

Salg af læremidler udgør fortsat mere end en tredjedel af forlagenes omsætning. Men for første gang siden 2013 er salget af læremidler ikke steget, men faldet med knap et procentpoint. Næsten 30 % af omsætningen fra læremidler kommer fra digitalt salg, og det bliver derfor interessant at følge udviklingen i de kommende år, for at se om man vil kunne aflæse en afmatning i salget af digitale læremidler, nu hvor den offentlige investeringspulje i digitale læremidler er udløbet.⁶ **Figur 3.5**

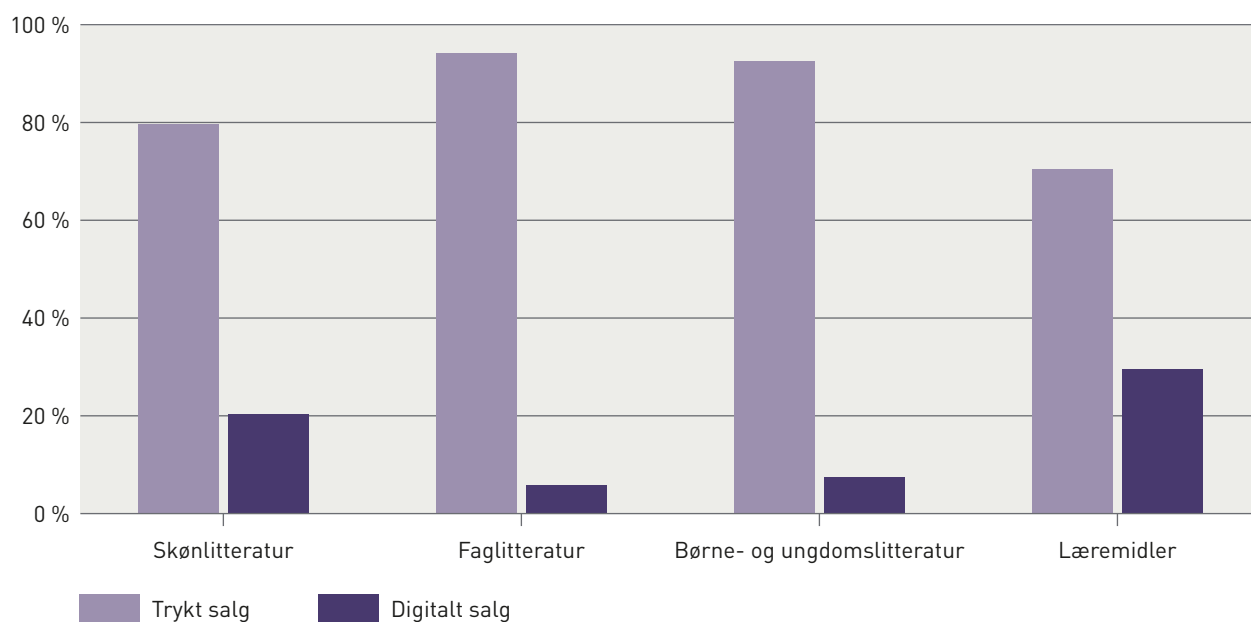
⁶ I perioden 2012-2017 investerede staten 500 mio. kr. i at øge brugen af it i folkeskolen, og kommunerne investerede et tilsvarende beløb.

Figur 3.4: Fordeling mellem trykt og digitalt salg – skønlitteratur

Kilde: Danske Forlags årsstatistik 2014-2017

Figur 3.5: Fordeling mellem trykt og digitalt salg 2017

Kilde: Danske Forlags årsstatistik 2017

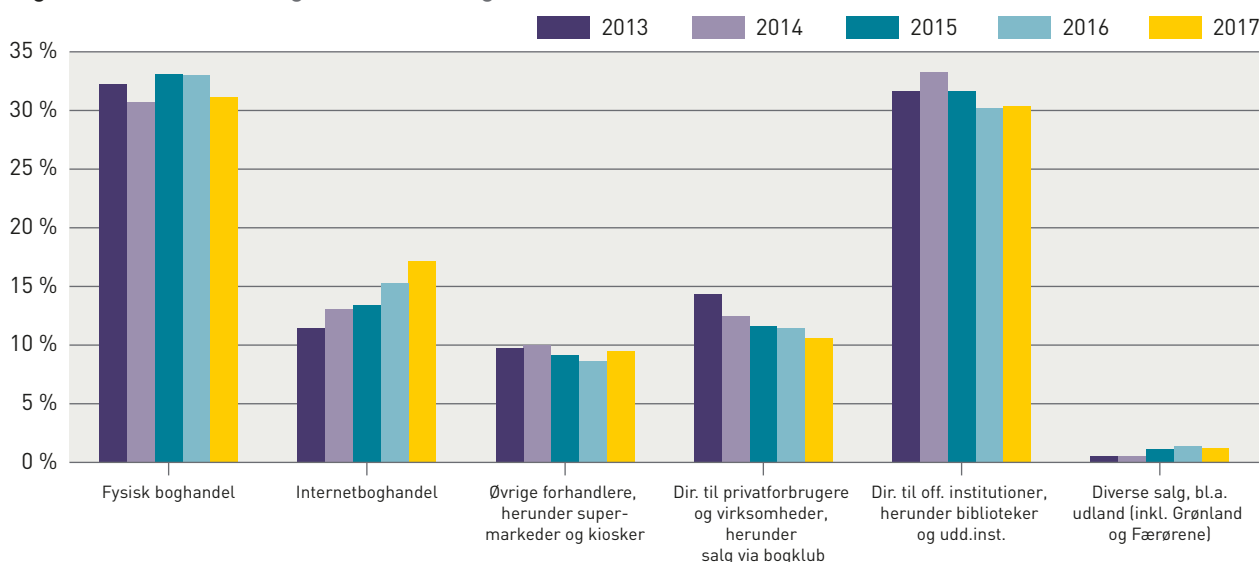
Onlinehandel og supermarkeder – her stiger salget mest

Bogsalget fordeler sig på en række salgskanaler. Her er der store udsving i omsætningen fordelt på tværs af salgskanaler. Boghandlerne er stadig forlagenes største salgskanal med i alt 31,1 % af den samlede omsætning. Denne andel er dog samlet set faldet med 4 procentpoint det seneste år og ligger en smule over niveauet for 2014.

Størst er faldet inden for skønlitteratur med 3,1 procentpoint. For et overblik over udviklingen i forlagenes omsætning fordelt på genrer. [Figur 3.6-3.10](#)

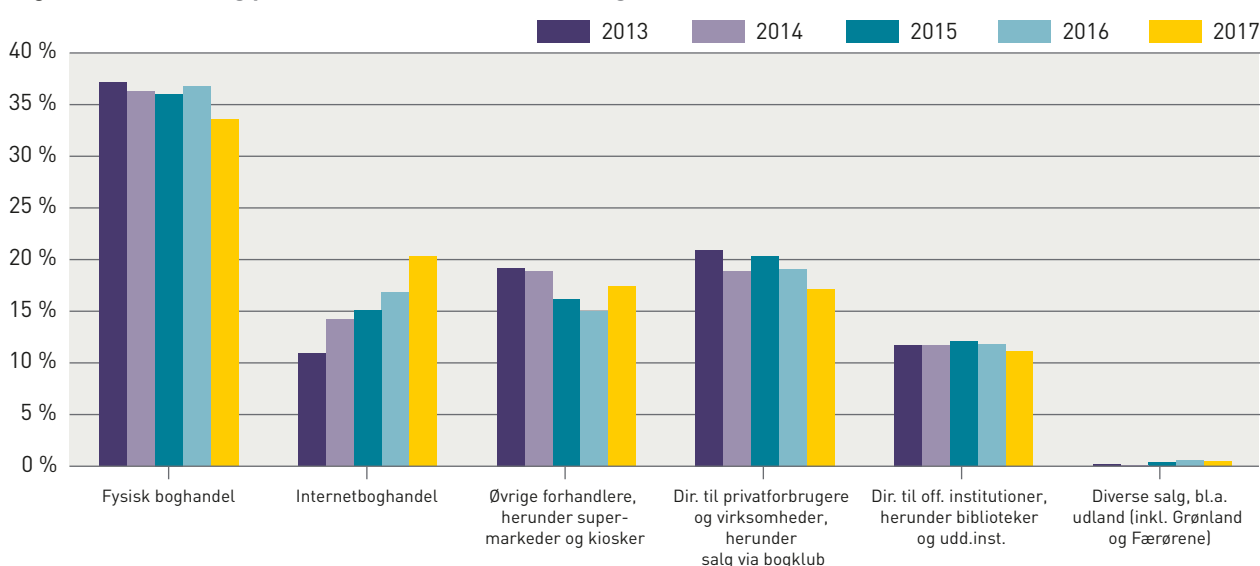
Internetboghandlen og supermarkedet er de to salgskanaler, hvor forlagene har størst vækst i omsætningen i 2017. Internetboghandlen stiger med 2,1 procentpoint, svarende til ca. 38 mio. kr., og salget til supermarkeder stiger med 2,1

Figur 3.6: Total omsætning fordelt efter salgskanal

Kilde: Danske Forlags årsstatistik 2014-2017

Figur 3.7: Omsætning på skønlitteratur fordelt efter salgskanal

Kilde: Danske Forlags årsstatistik 2014-2017

procentpoint, svarende til 18,2 mio. kr.⁷ Det vil sige, at omsætningen via internetboghandel og supermarkeder samlet set er steget med næsten 50 mio. kr.

Omsætningskurven er entydigt opadgående for internetboghandlen med en stigning på 5,7 procentpoint fra 2013 til 2017 – en udvikling, der også slår igennem, dog med lidt mindre tydelighed, når man ser på omsætningen fordelt på de enkelte genrer. Udviklingen i supermarkedernes

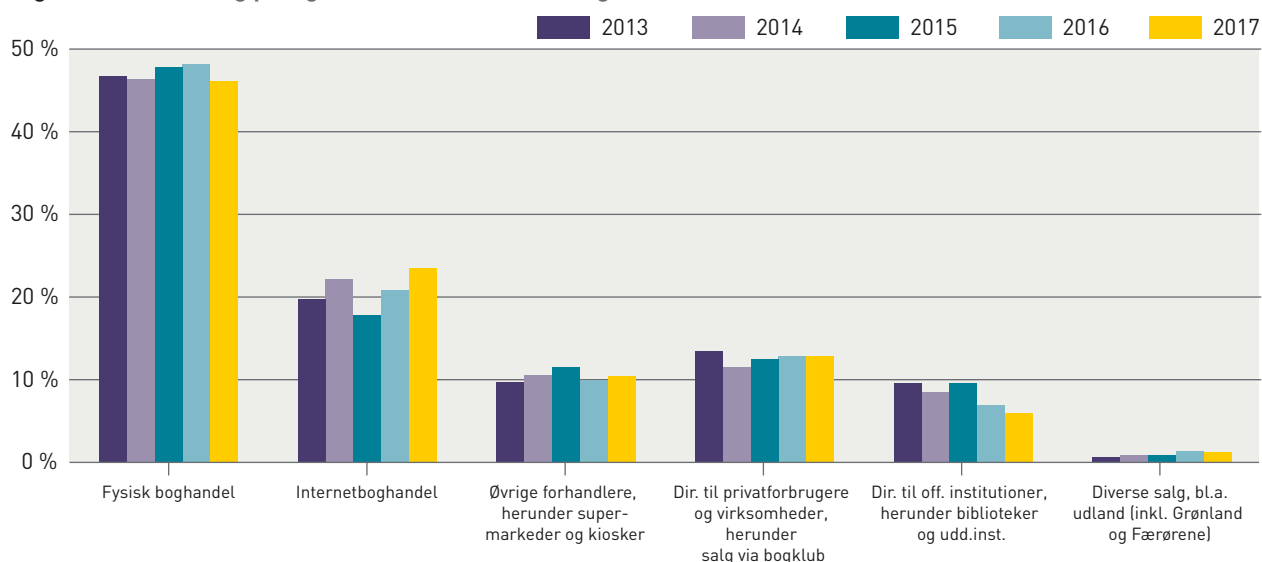
omsætning er ikke nær så entydig og kan mere ses som et udtryk for en stabilisering efter et par år med tilbagegang.

3.2 DANSKERNES BOGKØBSVANER

Undersøgelsen “Danskernes Bogkøb” er blevet gennemført siden november 2000 af Danske Forlag og Boghandlerforeningen. Undersøgelsens hyppighed og spørgsmål har varieret over tid. Siden 2015 er undersøgelsen foretaget én gang om året, og den er senest blevet opdateret med nye spørgsmål i 2017.

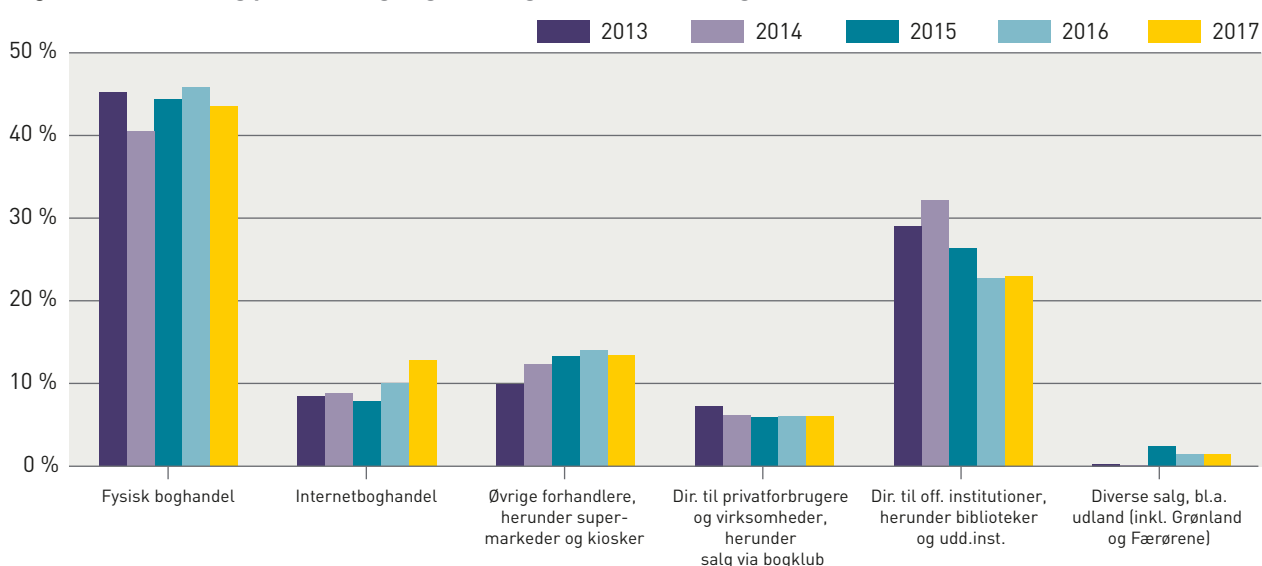
⁷ Ifølge Danske Forlags årsstatistik 2017 fremgår det, at stigningen i salget til supermarkeder stort set udelukkende består af salg af trykte bøger og hænger blandt andet sammen med, at Coop.dk Shopping i efteråret 2017 begyndte at sælge bøger.

Figur 3.8: Omsætning på faglitteratur fordelt efter salgskanal

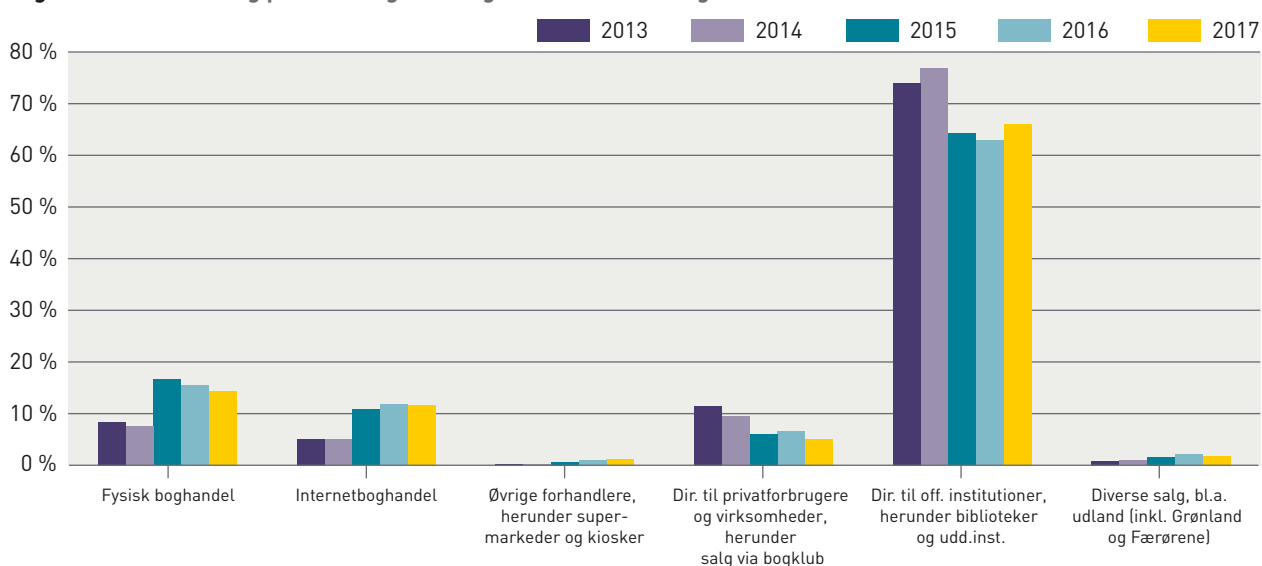
Kilde: Danske Forlags årsstatistik 2014-2017

Figur 3.9: Omsætning på børne- og ungdomsbøger fordelt efter salgskanal

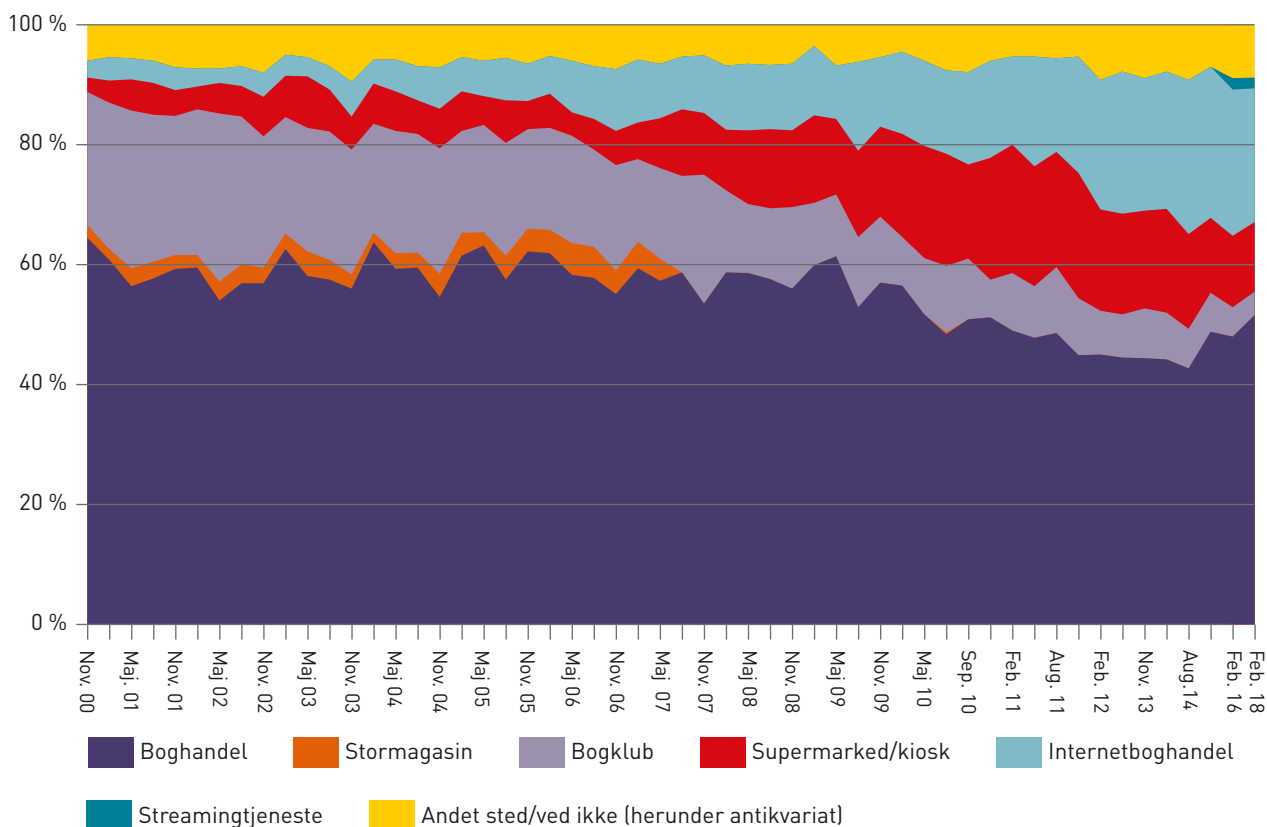
Kilde: Danske Forlags årsstatistik 2014-2017

Figur 3.10: Omsætning på skole- og lærebøger fordelt efter salgskanal

Kilde: Danske Forlags årsstatistik 2014-2017

Figur 3.11: Forhandler af seneste bogkøb

Kilde: Danskernes Bogkøb 2000-2018

Digitale købsvaner vinder frem, men ...

Danskernes købsvaner rykker i stigende grad over på digitale platforme. Det gælder også udviklingen inden for danskernes bogkøb. I undersøgelsen fra 2018 falder andelen, der køber deres bøger online, dog for første gang siden år 2000. Faldet er på 2,1 procentpoint, og internetboghandler udgør dermed 22,3 % af de seneste bogkøb. Til sammenligning udgør streamingtjenester blot 1,8 % af salgene, hvilket stort set er det samme som i sidste års undersøgelse.

Figur 3.11

Boghandlen er danskernes foretrukne købskanal

Den fysiske boghandel er ifølge "Danskernes Bogkøb 2018" stadig det foretrukne sted, når danskerne skal købe en bog. Faktisk går den fysiske boghandel som købskanal frem med 3,6 procentpoint i 2018, så den i dag udgør 51,6 % af de samlede seneste bogkøb. Her skal det nævnes, at "Danskernes Bogkøb" jo har den individuelle danskers købsadfærd i centrum og derfor udelukkende belyser forholdene ud fra dette perspektiv. Hvis vi for eksempel ser på den samlede omsætning af bøger, så er forlagenes

direkte salg til offentlige virksomheder osv. lige så stort som salget til den fysiske boghandel. Med til det samlede billede hører også, at den fysiske boghandel samlet set står for knap en tredjedel af omsætningen. Streaming af bøger fylder ikke meget i det samlede billede (1,9 % i 2017 og 1,8 % i 2018), men alligevel har udviklingen af forskellige streamingtjenester haft en helt afgørende betydning for den udvikling, vi i disse år ser for netlydbogen. Måske spiller det her ind, at folk ikke opfatter det at streame en bog som noget, der kan sidestilles med et bogkøb i en butik, og at der dermed er en fejlrisiko i den måde, der spørges på.

Sidst læste bog bliver købt i boghandel, fås i gave eller lånes på biblioteket

I år er det for første gang muligt at se på udviklingen af, hvordan danskerne har fået fat i den seneste bog, de har læst eller lyttet til. Lidt over en femtedel (21,3 %) svarede i 2018, at de købte den i en fysisk boghandel. Herefter følger: at man modtog den i gave (12,3 %), og at man lånte den på biblioteket (11,4 %) – disse to har byttet plads i forhold til 2017, idet biblioteket som kilde

Figur 3.12: Adgang til seneste læseoplevelse

	2017	2018	Udvikling
Jeg købte den i en boghandel (her menes fysisk butik)	20,0 %	21,3 %	1,3 %
Jeg lånte den fysisk på biblioteket	13,1 %	11,4 %	-1,7 %
Ved ikke	12,5 %	13,3 %	0,8 %
Jeg fik den som gave	12,3 %	12,3 %	0,1 %
Jeg lånte den af familie eller venner	8,6 %	7,6 %	-1,0 %
Jeg købte den i en dansk internetboghandel	7,8 %	7,6 %	-0,2 %
Jeg fik den på anden vis	6,6 %	6,3 %	-0,3 %
Jeg købte den i en kiosk, et supermarked eller et varehus	5,2 %	5,3 %	0,1 %
Jeg købte den gennem en bogklub	3,1 %	2,7 %	-0,4 %
Jeg streamede den gennem en streamingtjeneste	3,0 %	3,4 %	0,4 %
Jeg købte den i en udenlandsk internetboghandel	2,3 %	2,8 %	0,6 %
Jeg købte den brugt – i et antikvariat, på et marked eller i en genbrugsbutik	1,7 %	2,6 %	0,9 %
Jeg lånte den på eReolen	1,7 %	2,0 %	0,3 %
Jeg købte den brugt – privat	1,2 %	0,8 %	-0,4 %
Jeg downloadede den uden at skulle betale	1,2 %	0,8 %	-0,4 %

Kilde: Danskernes bogkøb

til den seneste læste/lyttede bog er faldet med 1,7 procentpoint fra 2017 til 2018. Hvis tallene for eReolen lægges oveni, stammer 13,4 % af læseoplevelserne fra bibliotekstjenester i 2018, og i 2017 var tallet 14,8 %. Hvis man lægger tallene sammen for udlån på eReolen, streaming fra streamingtjenester og betalingsfrit download, fylder den digitale del af læseoplevelserne i 2018 tilsammen 6,2 % mod 5,9 % i 2017, altså en del mere end det streamingforbrug, der kan udledes af figur 3.11. **Figur 3.12**

the patient's condition, the patient's wishes, and the patient's best interests.

Secondly, the patient's wishes are not always clear. The patient may not be able to express his or her wishes.

Thirdly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's best interests.

Fourthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's family's wishes.

Fifthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's religious or cultural beliefs.

Sixthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's legal rights.

Seventhly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's social obligations.

Eighthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's moral obligations.

Ninthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's personal values.

Tenthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's self-interest.

Eleventhly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's dignity.

Twelfthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's autonomy.

Thirteenthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's privacy.

Fourteenthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's security.

Fifteenthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's health.

Sixteenthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's life.

Seventeenthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's death.

Eighteenthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's suffering.

Nineteenthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's pain.

Twentiethly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's fear.

Twenty-firstly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's hope.

Twenty-secondly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's faith.

Twenty-thirdly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's love.

Twenty-fourthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's compassion.

Twenty-fifthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's kindness.

Twenty-sixthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's generosity.

Twenty-seventhly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's humility.

Twenty-eighthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's modesty.

Twenty-ninthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's simplicity.

Thirtiethly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's purity.

Thirty-firstly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's holiness.

Thirty-secondly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's righteousness.

Thirty-thirdly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's justice.

Thirty-fourthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's mercy.

Thirty-fifthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's grace.

Thirty-sixthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's peace.

Thirty-seventhly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's joy.

Thirty-eighthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's love of God.

Thirty-ninthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's love of neighbor.

Fortiethly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's love of self.

Forty-firstly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's love of country.

Forty-secondly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's love of world.

Forty-thirdly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's love of money.

Forty-fourthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's love of power.

Forty-fifthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's love of glory.

Forty-sixthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's love of fame.

Forty-seventhly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's love of honor.

Forty-eighthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's love of respect.

Forty-ninthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's love of approval.

Fiftiethly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's love of attention.

Fifty-firstly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's love of admiration.

Fifty-secondly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's love of praise.

Fifty-thirdly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's love of flattery.

Fifty-fourthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's love of honor.

Fifty-fifthly, the patient's wishes may be in conflict with the patient's love of glory.

4. DISTRIBUTION AF BØGER OG LITTERATUR – FOLKEBIBLIOTEKERNE

Hovedpointer:

- Selvom folkebibliotekernes bestand er faldende, er tilvæksten af aktuelle titler stor.
- Udlånet af netlydbøger steg med 15,4 % i 2017.
- Prisvindende bøger indkøbes i høj grad af folkebibliotekerne.

Folkebibliotekernes retning og rolle er ofte til debat i medierne. De mere optimistiske stemmer peger på, at antallet af besøgende på folkebibliotekerne er det største i årevis, og at folkebibliotekerne netop er lykkedes med at redefinere deres rolle i en ny medievirkelighed ved at kombinere den traditionelle udlånsvirksomhed med debattarrangementer, borgerservice og meget mere. De mere kritiske stemmer peger omvendt på, at antallet af udlån er faldende og har været det længe, at bøger og andre fysiske materialer kasseres som aldrig før, og at bibliotekerne i al deres nytænkning risikerer at glemme, at ordet 'bibliotek' oprindeligt betød bogsamling.

Bog- og Litteraturpanelet har de seneste tre år forsøgt at nuancere debatten om bibliotekernes rolle i samfundet ved at bringe ny statistisk viden om sektoren til torvs. De fleste af landets folkebiblioteker er de seneste år gået over til et nyt bibliotekssystem, og det har givet nogle udfordringer i forhold til at trække tal ud til biblioteksstatistikken hos Danmarks Statistik. Desværre var der ved redaktionens afslutning endnu ikke offentliggjort nye tal i biblioteksstatistikken, og dermed er de seneste tilgængelige officielle udlånstal fra 2015. Bog- og Litteraturpanelet kan heldigvis bringe en række andre og nye statistikker, som blandt andet belyser folkebibliotekernes indkøb af præmierede titler og indkøbet af nye bøger.

4.1 BESTAND OG UDLÅN

Biblioteksstatistikken var ved redaktionens afslutning endnu ikke blevet offentliggjort. Derfor bringes her de senest offentliggjorte tal vedrørende folkebibliotekernes bogbestand og bogudlån. [Figur 4.1-4.2](#)

4.2 UDBREDELSE AF BIBLIOTEKERNES MATERIALER

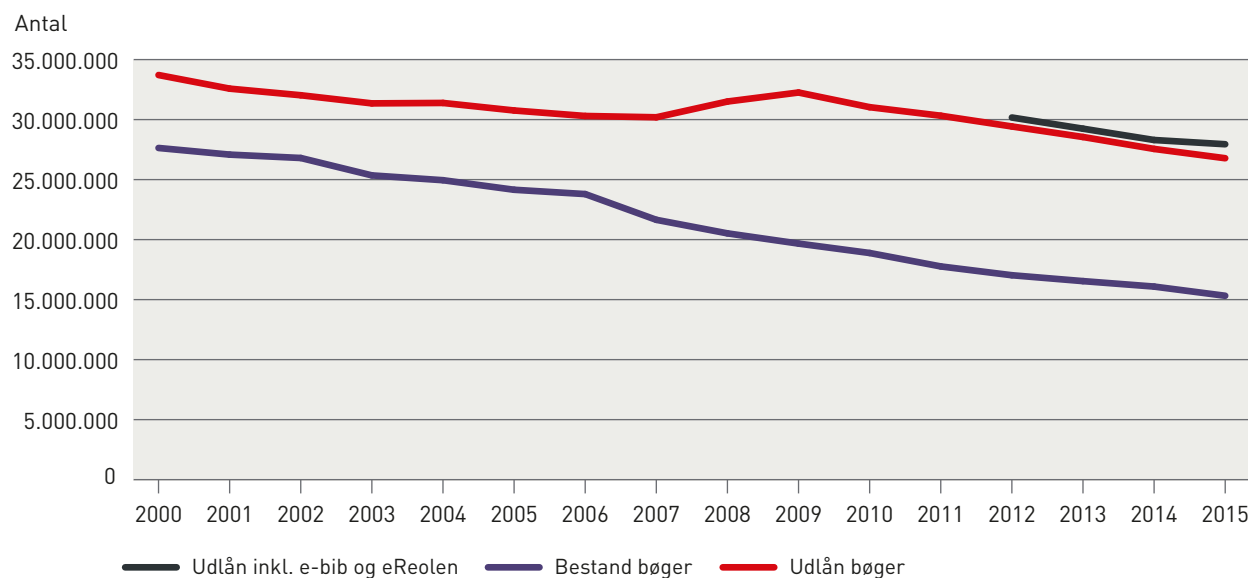
Folkebibliotekernes bestandsindberetning til biblioteksafgiften indeholder oplysninger om antal og udbredelse af samtlige materialer, der er tilgængelige på landets biblioteker. Gennem en analyse af bestandsindberetningen bliver det dermed muligt at se nogle mønstre i udviklingen af folkebibliotekernes materialer. I denne sammenhæng er det ikke muligt at afgrænse til bøger alene, og i stedet ses altså på alle materialetyper, som kan lånes på biblioteket.

Udbuddet stiger – på trods af kassation

Siden 2012 er der mere end 70.000 titler (i denne sammenhæng altså bøger, musik, tidsskrifter m.m.), som ikke længere er til stede på landets folkebiblioteker. Derudover ses en stor stigning i antallet af titler, der kun findes i ét eksemplar på folkebibliotekerne, fra 82.150 titler i 2012 til 109.251 i 2017, svarende til en stigning på 33 %. Tilsvarende ses der et fald i titler, der er tilgængelige i mellem 100 og 1.000 eksemplarer på 16,4 %.

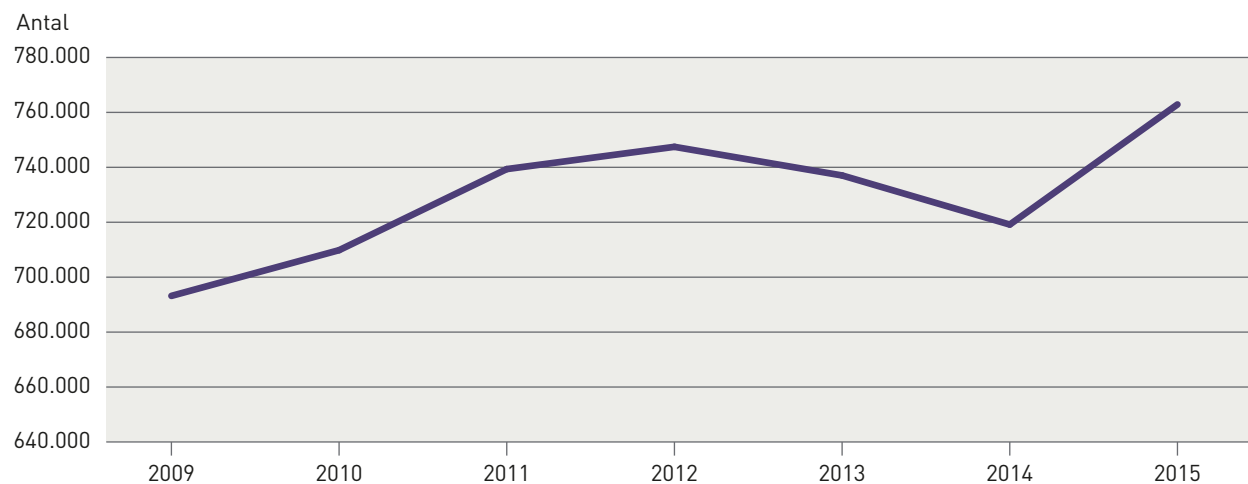
Udviklingen er en naturlig konsekvens af, at der i disse år kasseres en del materialer på bibliotekerne for at effektivisere og spare dyr opbevaringsplads. Dog er kassationen også en uundgåelig del af det at drive et bibliotek, da bibliotekerne som led i deres materialepleje skal forholde sig til materialernes relevans, blandt andet ud fra aktualitet, udlån, om materialet er

Figur 4.1: Folkebibliotekernes bestand og udlån bøger

Kilde: Biblioteksstatistikken, Danmarks Statistik (2009-2015), Kulturstyrelsen (2000-2008), eReolens månedsstatistik fra netbib.dk samt data fra e-bib. Ikke opdateret

Figur 4.2: Interurbanudlån til danske folkebiblioteker

Kilde: Danmarks Statistik, BIB1. Ikke opdateret

udtjent osv., og derfor vil der altid blive kasseret bøger. Derfor er det en smule kontraintuitivt, at det samlede antal tilgængelige titler fortsat vokser, når nu der er forsvundet 71.081 titler fra hylderne i løbet af de sidste seks år. Ikke desto mindre er antallet af unikke titler steget med 2,3 % i perioden, fra 479.400 i 2012 til 490.672 i 2017. **Figur 4.3**

Hvor er materialerne?

Bog- og Litteraturpanelet har i tidligere versioner af årsrapporten beskrevet, hvordan der foregår en koncentration på folkebiblioteket, forstået på den måde, at et stigende antal materialer findes på ganske få udlånssteder. Det er en naturlig konsekvens, når materialer kasseres, at der vil være visse materialer, der findes på færre biblioteker end hidtil.

Figur 4.3: Folkebibliotekernes bestand af fysiske materialer

	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017
Antal titler, der ikke længere findes eksemplarer af	-	12.507	23.333	39.770	54.436	71.081
Antal titler, der findes i ét eksemplar	82.150	84.028	87.564	91.048	95.965	109.251
Antal titler, der findes i 2-10 eksemplarer	192.835	196.215	198.401	196.273	199.005	195.134
Antal titler, der findes i 11-100 eksemplarer	153.941	149.983	150.249	147.971	147.486	144.148
Antal titler, der findes i 101-1.000 eksemplarer	50.227	49.804	47.598	44.960	44.459	41.991
Antal titler, der findes i mere end 1.000 eksemplarer	247	234	216	200	188	158
Antal titler i alt (inkl. kasserede titler)	479.400	492.771	507.361	520.222	541.539	561.753
Årets unikke tilgængelige titler	479.400	480.264	484.028	480.452	487.103	490.672
Nettotilvækst siden 2012		864	4.628	1.052	7.703	11.272

Kilde: Biblioteksafgiftssystemet, Slots- og Kulturstyrelsen

Figur 4.4: Spredning af folkebibliotekernes materialer

	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017
Findes mere end 50 steder	15,3 %	15,2 %	14,6 %	14,3 %	14,4 %	14,3 %
Findes 6-50 steder	35,7 %	34,8 %	34,8 %	34,6 %	33,8 %	33,7 %
Findes 5-2 steder	26,2 %	26,5 %	26,7 %	26,5 %	26,7 %	26,8 %
Findes ét sted	22,7 %	23,5 %	23,9 %	24,6 %	25,1 %	25,2 %

Kilde: Biblioteksafgiftssystemet, Slots- og Kulturstyrelsen

Udviklingen, hvor andelen af titler, der findes på få biblioteker, stiger, ser dog ud til at have stabiliseret sig de seneste år. Således er tallene for 2016 og 2017 stort set identiske. Ca. 50 % af materialerne er kun til stede på 5 eller færre udlånssteder. **Figur 4.4**

4.3 FOLKEBIBLIOTEKERNES BESTAND AF BØGER UDKOMMET 2008-2017

Ved at parre oplysninger fra folkebibliotekernes bestandsindberetninger til biblioteksafgiften med data fra Nationalbibliografien er det muligt at stille skarpt på folkebibliotekernes indkøb af trykte bøger udgivet de sidste ti år. En lang række af de bøger, der er udkommet i perioden, er

ikke indkøbt af bibliotekerne, og hvis en bog er udkommet i perioden 2008-2012 og ikke findes på bibliotekerne, er den udeladt af nedenstående figur.

Som for de samlede materialer (altså bøger, musik, tidsskrifter m.m.) er der en vækst i antallet af bøger, der findes i et eksemplar eller 2-10 eksemplarer. Men der er også vækst i samtlige øvrige kategorier med undtagelse af bøger, der findes i mere end 1.000 eksemplarer. Figur 4.5 viser dermed, at nye bøger fylder rigtig meget i bibliotekernes samlinger, og udviklingen for bøger udkommet de seneste ti år er markant anderledes end for den samlede materialebestand. Derudover viser tallene også, at der kan ske store ændringer på forholdsvist kort tid. For eksempel er der i 2012 8 bøger, som er indkøbt i mere

Figur 4.5: Antal eksemplarer af bøger udkommet 2008-2017

	31.12.12	31.12.13	31.12.14	31.12.15	31.12.16	31.12.17
Antal titler, der ikke længere findes eksemplarer af	-	2.869	3.475	4.693	4.259	8.746
Heraf antal titler, der ikke findes eksemplarer af, som er udgivet i optællingsåret	-	1.849	1.944	1.994	1.255	4.825
Antal titler, der findes i ét eksemplar	3.087	3.771	4.405	4.916	5.478	7.108
Antal titler, der findes i 2-10 eksemplarer	10.399	12.267	14.186	15.939	18.235	19.607
Antal titler, der findes i 11-100 eksemplarer	15.423	18.425	21.996	25.871	30.092	33.853
Antal titler, der findes i 101-1.000 eksemplarer	14.091	16.812	19.082	21.076	23.476	24.772
Antal titler, der findes i mere end 1.000 eksemplarer	87	66	47	31	33	55
Antal titler i alt (inkl. udgåede titler)	43.087	54.210	63.191	72.526	81.573	94.141
Årets unikke tilgængelige titler udkommet mellem 2008 og opgørelsesåret	43.087	51.341	59.716	67.833	77.314	85.395
Nettotilvækst siden 2012	-	8.254	16.629	24.746	34.227	42.308

Kilde: Biblioteksafgiftssystemet, Slots- og Kulturstyrelsen og DBC, udtræk til Bog- og Litteraturpanelet

Figur 4.6: Spredning af folkebibliotekernes bestand af bøger udkommet i perioden 2008-2017

	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017
Findes mere end 50 steder	44,0 %	44,0 %	43,9 %	44,1 %	43,9 %	44,1 %
Findes 6-50 steder	31,7 %	31,1 %	31,7 %	32,1 %	32,6 %	33,1 %
Findes 5-2 steder	14,9 %	14,5 %	14,1 %	14,0 %	14,1 %	14,0 %
Findes ét sted	9,4 %	10,4 %	10,3 %	9,7 %	9,4 %	8,8 %

Kilde: Biblioteksafgiftssystemet, Slots- og Kulturstyrelsen og DBC, udtræk til Bog- og Litteraturpanelet

end 2.000 eksemplarer. Typisk er der tale om krimier og øvrige bestsellere. På seks år antallet af eksemplarer for disse titler faldet til et sted mellem 300 og 800 eksemplarer, i gennemsnit 638. Det er en vinkel, der også er værd at have med, når man snakker kassation; at nogle titler har en meget kort levetid, fordi eksemplarerne simpelthen er så populære, at bøgerne hurtigt bliver slidt op. **Figur 4.5**

Også spredningen af bøgerne er markant anderledes end for den samlede materialebestand. Hovedparten af de bøger, der er udkommet inden for de seneste ti år og er indkøbt af folkebibliotekerne, findes på mere end 50 lokationer. Det er en forholdsvis lille del af bøgerne, der blot findes ét sted, og derudover er det værd at bemærke, at udviklingen de sidste seks år har været meget

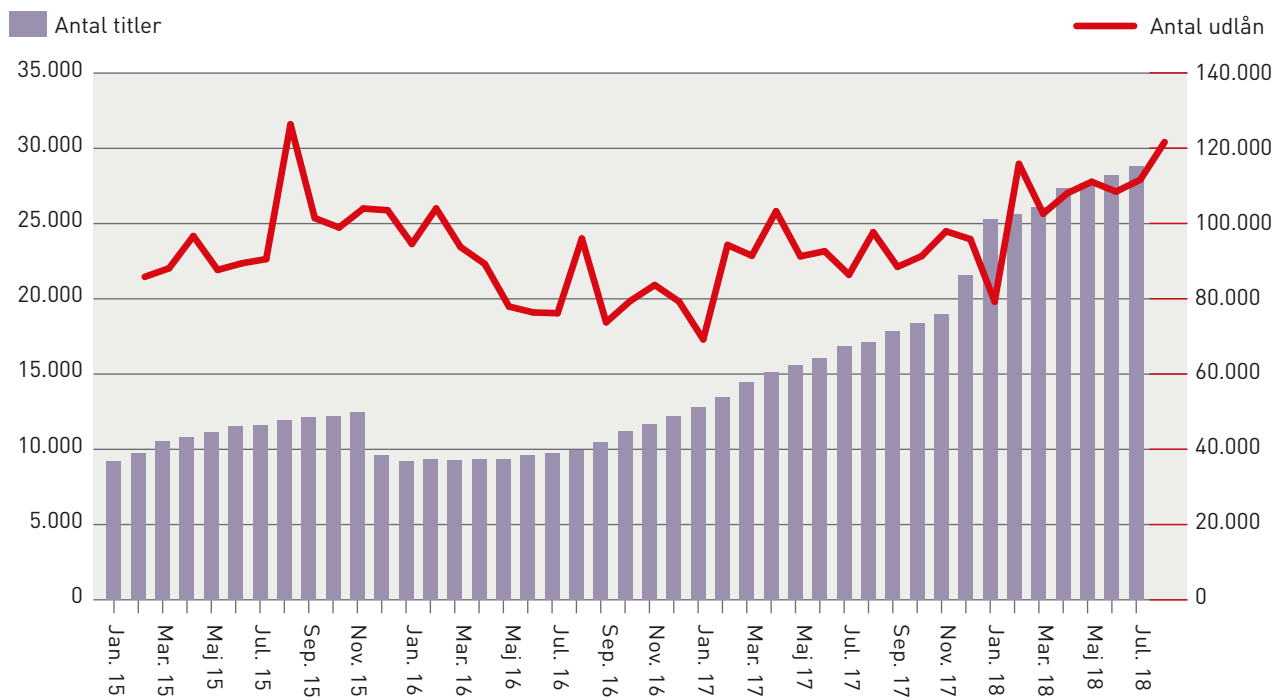
stabil, hvilket betyder, at den geografiske udbredelse af nye bøger ikke har ændret sig væsentligt de seneste seks år. **Figur 4.6**

4.4 E-BØGER PÅ BIBLIOTEKERNE

Folkebibliotekernes udlån af e-bøger har været anledning til konflikt mellem forlagene og bibliotekssektoren de senere år⁸. I skiftende perioder har det for visse forlags vedkommende ikke været muligt at indgå en tilfredsstillende aftale om udlån, hvilket har betydet, at forlagets titler i en periode ikke har været lånbare på eReolen. Ved årsskiftet 17/18 indgik eReolen en aftale med

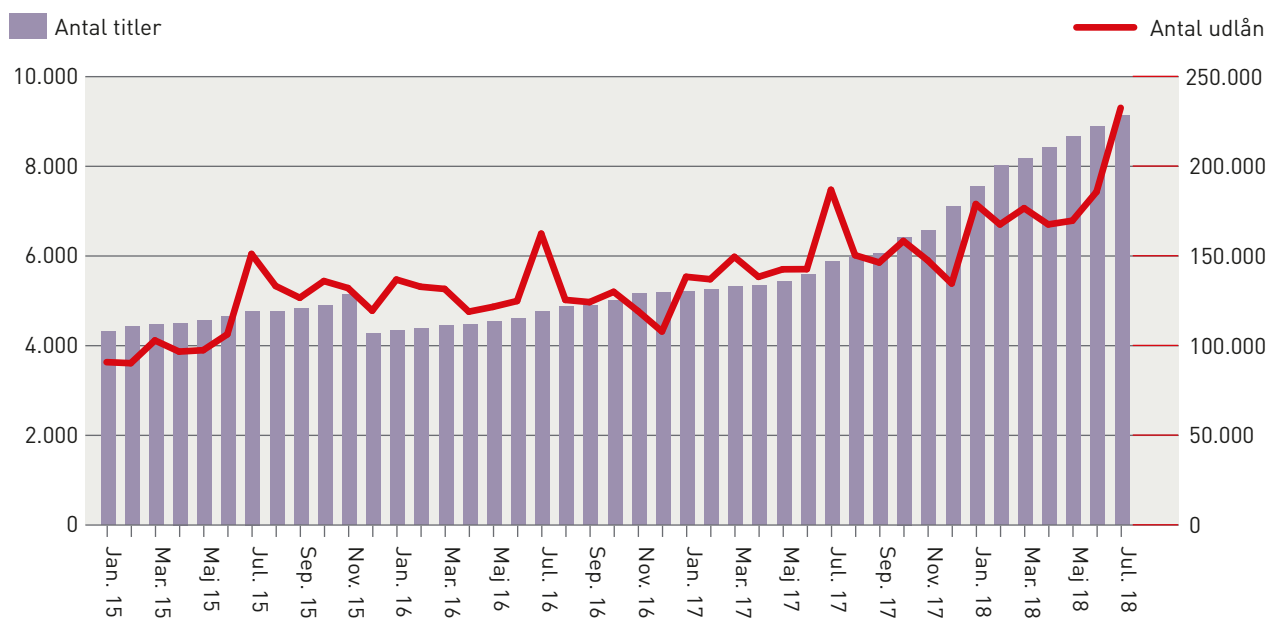
⁸ For mere om dette se for eksempel *Bogen og litteraturens vilkår 2016*.

Figur 4.7: E-bøger på eReolen – titler og udlån

Kilde: Månedstatistik for eReolen fra netbib.dk

Figur 4.8: Netlydbøger på eReolen – titler og udlån

Kilde: Månedstatistik for eReolens netlydbøger fra netbib.dk

flere af de store forlag. Det betyder, at flere af de store forlags titler igen kan lånes som e-bøger. Det er hovedforklaringen på det store spring i antallet af udbudte titler omkring årsskiftet.

Figur 4.7

Udlån af netlydbøger stiger stadig

Det er stadig ikke alle forlags netlydbøger, der kan lånes fra eReolen, men det ændrer ikke ved,

at netlydbøgerne er meget populære. I 2017 blev der i gennemsnit udlånt 147.601 netlydbøger om måneden, hvilket svarer til en stigning på 15,4 % sammenlignet med gennemsnittet for 2016. E-bøgerne blev til sammenligning i gennemsnit udlånt 92.367 gange om måneden i 2017, hvilket er en stigning på 11,1 % i forhold til 2016. **Figur 4.8**

Figur 4.9: Udvikling i udlån 2018 sammenlignet med tilsvarende måned 2017

Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli
23,0 %	12,3 %	4,7 %	21,8 %	17,2 %	29,4 %	24,7 %
29,3 %	22,3 %	18,2 %	21,1 %	19,0 %	30,3 %	24,5 %

Kilde: Månedssstatistik for eReolen fra netbib.dk

Figur 4.10: Ti mest indkøbte romaner og noveller for voksne i 2017

Titel	Forfatter	Antal eksemplarer
Heksen	Läckberg, Camilla	2.391
Papa	Stein, Jesper	1.958
Jeg finder dig altid	Egholm, Elsebeth	1.953
Ilkas arv	Blædel, Sara	1.854
En anden gren	Wung-Sung, Jesper	1.782
Som pesten	Holst, Hanne-Vibeke	1.768
Blækhat	Gazan, Sissel-Jo	1.721
De voksnes rækker	Grue, Anna	1.639
Manden der søgte sin skygge	Lagercrantz, David	1.616
Oprindelse	Brown, Dan	1.616

Kilde: Biblioteksafgiftssystemet, Slots- og Kulturstyrelsen og DBC, udtræk til Bog- og Litteraturpanelet

Årets første syv måneder er der stor fremgang at spore i de digitale udlån, hvis man sammenligner med den tilsvarende måned sidste år. Netlydbogens udlånsfremgang har været på mellem 18 og 30 %. I juli 2018 blev der udlånt 232.453 netlydbøger, det højeste antal nogensinde i den periode, statistikken dækker. E-bøgernes udlånsfremgang fra 2017 til 2018 har været noget mere svingende med 4,7 % i marts som det laveste og 29,4 % i juni som det højeste. Sidste år var der, når man sammenlignede udlånene af e-bøger måned for måned, flere måneder, hvor der også var negativ udvikling, formentlig som en konsekvens af, at flere store forlag havde trukket deres titler fra samarbejdet omkring eReolen. **Figur 4.9**

4.5 FOLKEBIBLIOTEKERNES BESTAND OG UDLÅN AF NYE TITLER

Det er ikke noget nyt, at der er en del krimier at finde på listen over folkebibliotekernes ti mest

indkøbte romaner og noveller for voksne udgivet i 2017. I alt er seks af de ti titler krimier, heriblandt de fire første på listen. Foruden kriminallitteraturen er det bestsellere, der præger listen over de mest indkøbte romaner og noveller, blandt andet vinderen af De Gyldne Laurbær i 2017, *En anden gren*, der fandtes i 1.782 eksemplarer på landets folkebiblioteker i 2017.

Figur 4.10

Sædvanligvis bliver lyrikudgivelser ikke indkøbt i mange eksemplarer. En undtagelse fra denne regel var Yahya Hassans debut i 2014, og i 2017 topper Naja Marie Aids prisvindende bog om tabet af hendes søn listen, da den af ukendte grunde er blevet katalogiseret som lyrik. Bortset fra denne titel er den mest indkøbte digtsamling Casper Erics *Avatar*, der kunne findes i 151 eksemplarer på landets folkebiblioteker i 2017. Som man kan læse af Bog- og Litteraturpanelets tidligere årsrapporter, har der de senere år været en stigning i antallet af såkaldte interurbane udlån, dvs. udlån af bøger, der ikke findes fysisk i lånerens hjemkommune. Det betyder altså, at

Figur 4.11: Ti mest indkøbte digtsamlinger for voksne i 2017

Titel	Forfatter	Antal eksemplarer
Har døden taget noget fra dig så giv det tilbage	Aidt, Naja Marie	796
Avatar	Eric, Caspar	151
Den store amerikanske hævn og andre digte	Nordbrandt, Henrik	120
Den rullende kanon	Flere forfattere	99
Traveling	Laugesen, Peter	92
Havelågebogen	Blendstrup, Jens	86
Mit hus	Sigurður Pálsson	76
White girl 2	Hagen, Christina	75
Trip	Skaløe, Eik	70
Kirkesangbogen	Flere forfattere	65

Kilde: Biblioteksafgiftssystemet, Slots- og Kulturstyrelsen og DBC, udtræk til Bog- og Litteraturpanelet

Figur 4.12: Ti mest indkøbte faglitterære bøger for voksne i 2017

Titel	Forfatter	Antal eksemplarer
Under bjælken	Andersen, Jens	1.428
Gå glip	Brinkmann, Svend	1.026
Det ensomme hjerte	Buk-Swienty, Tom	972
Den sorte kat i Mosul	Damsgård Andersen, Puk	957
Livsmodig	Flere forfattere	850
Alle mine morgener på jorden	Kløvedal, Troels	686
Modne kvinder	Østlund, Bo	617
Båven om Gud	Joof, Hella	616
Valgt	Bjerregaard, Ritt	609
Lev mere tænk mindre	Callesen, Pia	606

Filter: Bøger, faglitteratur, for voksne, kommerciel, 1. udg., 2017

man godt kan låne eksempelvis en digtsamling, selvom den ikke er indkøbt af det lokale folkebibliotek i kommunen. **Figur 4.11**

Den mest indkøbte fagbog er Jens Andersens biografi om kronprins Frederik, der i 2017 findes i 1.428 eksemplarer. I alt er fem ud af de ti mest indkøbte faglitterære titler katalogiseret som biografier. **Figur 4.12**

For børnebøgernes vedkommende tager Flunkerne, Vitello og Villads fra Valby de første seks pladser på listen. Især de Find-Holger-lignende bøger om Flunkerne er fortsat populære og er begge indkøbt i mere end 1.000 eksemplarer.

Figur 4.13

Børnebøgerne dominerer de digitale udlån

Som noget nyt kan Bog- og Litteraturpanelet også præsentere en detaljeret liste over de digitale titler, der er udlånt oftest fra biblioteket⁹. Som det ses af tabellen over de mest udlånte e-bøger, er det en bred vifte af forskellige genrer og undergenrer, der er blandt de mest udlånte titler i 2017. Titlerne er næsten udelukkende

⁹ Kilden til dette er den årlige bestandsindberetning til biblioteksafgiften. Biblioteksafgiftens digitale del bliver beregnet på baggrund af indberetninger fra eReolen og Nota. Dermed kan tallene i tabellerne ikke nødvendigvis sidestilles med udlånet af titler på eReolen, da en mindre del af Notas udlån også indgår i bestandsindberetningen til biblioteksafgiften. Tallene viser udlånet i 2017, hvor en række store forlag ikke havde deres titler tilgængelige for udlån på eReolen.

Figur 4.13: Ti mest indkøbte børnebøger i 2017

Titel	Forfatter	Antal eksemplarer
Flunkernes Danmarkshistorie	Cera, Joaquín	1.159
Flunkerne i middelalderen	Cera, Joaquín	1.102
Vitello redder verden	Aakeson, Kim Fupz	893
Vitello	Aakeson, Kim Fupz	809
Villads fra Valby taber en tand	Hammer, Anne Sofie	808
Villads fra Valby passer sig selv	Hammer, Anne Sofie	787
Find Holger	Handford, Martin	749
Willi holder jul	Harild, Kirsten Sonne	561
Lille Virgil hjælper en ene-og-alene stork	Kirkegaard, Ole Lund	558
Lasse-Leif samler på det hele	Finderup, Mette	557

Kilde: Biblioteksafgiftssystemet, Slots- og Kulturstyrelsen og DBC, udtræk til Bog- og Litteraturpanelet

Figur 4.14: Ti mest udlånte e-bøger for børn og voksne i 2017

Titel	Forfatter	Antal eksemplarer
Farlige dyr (faglitteratur, b&u)	Gilpin, Rebecca	3.176
Bussemænd! (noveller, b&u)	MacDonald, Alan	3.148
Godnathistorier. 1 (noveller, voksne)	Flere forfattere	2.689
Rasmus. 1: Verdens bedste fodboldspiller? (roman, b&u)	Schrøder, Thomas	2.557
Lejrskolen (roman, b&u)	Kyed Knudsen, Line	2.338
Calendar girl. [1]: Januar (roman, voksne)	Carlan, Audrey	2.186
The selection – udvælgelsen (roman, b&u)	Cass, Kiera	2.012
Er vi venner? (roman, b&u)	Kyed Knudsen, Line	1.923
Orme! (noveller, b&u)	MacDonald, Alan	1.918
The vampire diaries. #1: Mørkets brødre (roman, b&u)	Smith, L. J.	1.783

Kilde: Biblioteksafgiftssystemet, Slots- og Kulturstyrelsen og DBC, udtræk til Bog- og Litteraturpanelet. (Inkluderer få udlån fra Nota)

bøger til børn og unge, men der er dog også et par titler til voksne iblandt. Det skal i denne sammenhæng bemærkes, at 2017 hvad angår udlån på eReolen har været et atypisk år, da det ikke har været muligt at låne titler fra flere af de største forlag. **Figur 4.14**

Sammenligner man listen over de mest udlånte e-bøger med listen over de mest udlånte netlydbøger, er det tydeligt, at efterspørgslen på netlydbøgerne er noget større end e-bøgerne. For lydbøgernes vedkommende er der desværre

ikke i Nationalbibliografien en markering af, om materialet henvender sig til børn og voksne, men for god ordens skyld er oplysningerne alligevel tilføjet tabellen på baggrund af katalogiseringen af titlens trykte udgave. **Figur 4.15**

Figur 4.15: Ti mest udlånte netlydbøger for børn og voksne i 2017

Titel	Forfatter	Antal eksemplarer
En mand der hedder Ove (roman, voksne)	Backman, Fredrik	6.351
Dybet (roman, voksne)	Krefeld, Michael Katz	5.247
Politikens store eventyrbog (noveller, b&u)	Flere forfattere	4.818
Britt-Marie var her (roman, voksne)	Backman, Fredrik	4.549
Sallies historier (roman, b&u)	Aakeson, Kim Fupz	4.532
Arven (roman, voksne)	Webb, Katherine	4.445
Den lille prins (roman, b&u)	Saint-Exupéry, Antoine de	4.092
Min fars hemmelighed (roman, b&u)	Banscherus, Jürgen	3.627
Troldeliv - alle historier (roman, b&u)	Bøe, Sissel	3.600
Prop & Berta (noveller, b&u)	Solhof, Bent	3.582

Kilde: Biblioteksafgiftssystemet, Slots- og Kulturstyrelsen og DBC, udtræk til Bog- og Litteraturpanelet. (Inkluderer udlån fra Nota)

4.6 FOLKEBIBLIOTEKERNES BESTAND OG UDLÅN AF TITLER UDKOMMET 2008-2017

Det er også muligt at fordele folkebibliotekernes bogbestand og digitale udlån¹⁰ på genrer for de titler, der er udkommet de seneste ti år. Tabellen (figur 4.16) indeholder kun titler, der har befundet sig på bibliotekernes hylder i 2017 eller har været udlånt digitalt, og som er udkommet i perioden 2008-2017. Dermed er der en række titler, som der ikke fandtes eksemplarer af i 2017, og som ikke har været udlånt digitalt i 2017, der ikke er regnet med i tabellens gennemsnitsværdier.

For de trykte bøgernes vedkommende er det især romaner og børne- og ungdomsbøger, der findes i et højt antal eksemplarer på folkebibliotekerne i 2017 med henholdsvis 139,4 og 124,4 eksemplarer i gennemsnit. Dramatik er den genre, der gennemsnitligt findes i færrest trykte eksemplarer på bibliotekerne i 2017, men det er vigtigt også at holde øje med antallet af titler, når man læser tabellen, og netop for dramatikken er antallet af titler forholdsvist lavt. Dermed bliver gennemsnitsberegningen i højere grad påvirket af meget lave eller meget høje værdier i datamaterialet.

For e-bogsformatet er det børne- og ungdomsbøger, der i gennemsnit er den mest udlånte

genre i 2017, i gennemsnit 99,6 udlån pr. titel. Herefter følger romaner og noveller (for voksne). Den genre, der i gennemsnit er udlånt mindst som e-bøger, er lyrik med 8,4 udlån pr. titel.

Det er ikke alle genrer, der findes i lydbogsudgaver. Derudover bliver det ikke registreret for lydbøger, om materialet er for børn, og dermed er det ikke muligt at udskille børne- og ungdomsbøgerne fra den totale pulje af lydbøger. Romaner findes som fysiske lydbøger i gennemsnit i 23 eksemplarer i 2017, og romanerne udgør langt hovedparten af de lydbøger, der er med i denne fremstilling. Faglitteraturen fylder næstmest både i volumen og i antal gennemsnitlige eksemplarer (18,1).

Romaner og faglitteratur er også de dominerende genrer for netlydbogsformatet. Romaner er i gennemsnit blevet udlånt 277,7 gange i 2017 og fagbøger i gennemsnit 245,7 gange. **Figur 4.16**

4.7 FOLKEBIBLIOTEKERNES BESTAND OG UDLÅN AF KVALITETSTITLER

I Bog- og Litteraturpanelets specialrapport, *Sortiment af bøger i fysiske bogudsalg i Danmark* (2017), bliver kvalitetslitteraturens udbredelse i de danske boghandler og supermarkeder forsøgt målt. Metoden, der anvendes i rapporten, er at se på udbredelsen af bogtitler, der har været nomineret til eller har vundet en række bogpriser og er udgivet på dansk. Det er en pragmatisk måde at gå til begrebet *kvalitetslitteratur* på,

¹⁰ En mindre del af de digitale udlån af e-bøger og netlydbøger vil være udlån fra Nota, da det ikke er muligt at udskille disse fra eReolens udlån i datamaterialet.

Figur 4.16: Bestand og udlån af bøger, e-bøger, lydbøger og netlydbøger udkommet 2008-2017

	Trykte bøger		E-bøger		Lydbøger		Netlydbøger	
	Antal titler	Eksemplarer i gennemsnit 2017	Antal titler	Gennemsnitsudlån 2017	Antal titler	Eksemplarer i gennemsnit 2017	Antal titler	Gennemsnitsudlån 2017
Billedbog	86	59,9	2	11,0	-	-	-	-
Digte	1.842	23,2	247	8,4	24	14,1	13	48,7
Dramatik	319	17,0	124	22,2	33	4,9	6	211,8
Essay(s)	20	47,1	32	20,5	3	3,7	3	534,3
Integrerede genrer	31	28,5	23	22,4	3	15,3	1	19,0
Noveller	1.056	61,8	587	60,1	416	14,4	250	376,3
Roman	11.300	139,4	4.996	76,8	9.298	23,0	5.314	277,7
Skønlitterære breve	5	19,8	1	14,0	-	-	-	-
Tegneserie	959	61,0	7	42,4	-	-	-	-
Faglitteratur	42.610	47,8	4.423	41,0	1.951	18,1	1.368	245,7
Børne- og ungdomsbøger	22.309	124,4	4.147	99,6	N/A	N/A	N/A	N/A
I alt	80.537	81,5	14.589	69,9	11.728	21,8	6.955	274,5

Kilde: Biblioteksafgiftssystemet, Slots- og Kulturstyrelsen og DBC, udtræk til Bog- og Litteraturpanelet

hvor det er den enkelte pris og dennes kriterier, der i sidste ende afgør, hvad der i denne sammenhæng kan betegnes som kvalitetslitteratur.

Den liste over kvalitetstitler fra 2015 og 2016, som er anvendt i sortimentsrapporten, er i denne sammenhæng blevet udbygget med en række titler, der er blevet nomineret til litteraturpriser i 2017. I alt rummer listen 152 titler fra de tre år. Den fulde liste kan ses på Bog- og Litteraturpanelets hjemmeside: <https://slks.dk/bogen-2018/> bilag.

Ved at parre listen over kvalitetstitler med informationer fra biblioteksafgiftssystemet, bliver det muligt at sige noget om bibliotekernes bestand og udlån af kvalitetstitlerne i 2017. Titlerne findes ofte i mange forskellige udgaver. Dels er nogle af titlerne udkommet i flere trykte udgaver, og dels er titlerne ofte også udkommet som e-bøger, netlydbøger og fysiske lydbøger. For at en titel tæller med i gennemsnitsberegningen nedenfor, skal den have været indkøbt i mindst et eksemplar i pågældende format. For de digitale formater gælder det, at titlen skal have været udlånt mindst én gang for at tælle med. Dette

greb anvendes for at sikre sammenlignelighed med figur 4.16.

Krimier og bøger til børn og unge indkøbes mest

De tre titler, som findes i flest gennemsnitlige fysiske bogeksemplarer¹¹ er: *Papa* af Jesper Stein (2.001 gennemsnitlige eksemplarer, Martha-prisen 2017), *Jeg finder dig altid* af Elsebeth Eggholm (1.979 gennemsnitlige eksemplarer, Harald Mogensens-prisen 2017) og *Fletninger* af Laura Kristine Arnesen og Marie Moesgaard Wivel (1.750 gennemsnitlige eksemplarer, Orloprisen 2015).

De tre titler, der i gennemsnit er flest fysiske lydbogseksemplarer af er: *Hvis der skulle komme et menneske forbi* af Thomas Korsgaard (115 gennemsnitlige eksemplarer, shortlistet til Bogforums debutantpris 2017), *Papa* af Jesper Stein (101 gennemsnitlige eksemplarer, Martha-prisen

¹¹ Mange af titlerne findes i flere fysiske bogudgaver, og i disse tilfælde regnes der et gennemsnitligt eksemplarantal på tværs af alle fysiske udgaver. Dette gøres for at sikre sammenlignelighed med de øvrige bestandstal fra folkebibliotekerne, der opgøres pr. faustnummer.

Figur 4.17: Bibliotekernes bestand og udlån af kvalitetstitler fordelt efter genrer

	Trykte bøger		E-bøger		Lydbøger		Netlydbøger	
	Antal titler	Gennemsnitlig bestand af fysiske udgaver	Antal e-bøger på biblioteket	Gennemsnitligt udlån af e-bøger	Antal fysiske lydbøger på biblioteket	Gennemsnitlig bestand af fysiske lydbøger	Antal netlydbøger på biblioteket	Gennemsnitligt udlån af netlydbøger
B&U	16	511,9	3	388,8	3	9,1	4	364,9
Faglitteratur	25	241,7	1	0,3	10	9,2	6	31,9
Krimi/spænding	10	707,9	3	56,5	9	63,9	9	326,2
Lyrisk	19	79,7	0	0,0	4	1,0	3	8,2
Romaner	72	278,6	17	15,8	36	16,5	30	75,2
Tegneserie/graphic novel	10	152,0	0	0	0	0,0	0	0,0
I alt	152	292,1	24	37,0	62	14,6	52	101,8

Kilde: Biblioteksafgiftssystemet og litteraturpriser.dk

2017), *Aisha* af Jesper Stein (100 gennemsnitlige eksemplarer, De Gyldne Laurbær 2016).

De tre titler, som er udlånt oftest som e-bøger, er: *21 måder at dø* af Sarah Engell (1.253 udlån, nomineret til Læsernes Bogpris 2015), *Karmaboy: Kometen og den onde numseklø* af Jacob Riising (860 udlån, Orla-prisen 2016) og *Harpiks af Ane Riel* (392 udlån, bl.a. Glasnøglen 2016)

De tre titler, som er udlånt oftest som netlydbøger, er: *Karmaboy: Kometen og den onde numseklø* af Jacob Riising (2.857 udlån, Orla-prisen 2016), *21 måder at dø* af Sarah Engell (2.411 udlån, nomineret til læsernes bogpris 2015) og *Fisk har ingen fødder* af Jón Kalman Stefánsson (957 udlån, nomineret til Nordisk Råds Litteraturpris 2015). Se bilaget på panelets hjemmeside for en komplet liste over de 152 titler.

De 152 kvalitetstitler er i alt – når vi ser på samtlige fysiske bog- og lydbogsudgaver af værket – indkøbt i 69.626 eksemplarer. Kvalitetstitlerne er i alt udlånt 19.317 gange fra eReolen og Nota i 2017 i samtlige e-bogs- og netlydbogsudgaver.

Af de fysiske kvalitetstitler er det især bøger inden for krimi-/spændingsgenren, der er indkøbt i stort antal (707,9 eksemplarer i gennemsnit). Børne-/ungdomsbøger bliver også indkøbt i forholdsvist mange gennemsnitlige eksemplarer (511,9). Listens romaner er i gennemsnit til stede på landets folkebiblioteker i 278,6 eksemplarer i 2017, og listens 19 lyriktitler er indkøbt

79,7 gange i gennemsnit. De ti tegneserier/graphic novels, som er på listen, findes i gennemsnit i 152 eksemplarer på landets folkebiblioteker i 2017. For samtlige genrer gælder det, at kvalitetstitlerne gennemsnitligt findes i væsentligt flere eksemplarer end genregennemsnittet, som kan aflæses i figur 4.16 (hvor krimi/spænding dog figurerer under romaner).

24 af listens titler findes i e-bogsudgaver, der har været udlånt i 2017. Især børne- og ungdomslitteraturen er blevet udlånt ofte, men for de øvrige genrer har gennemsnitsudlånet været begrænset. Her skal man dog være opmærksom på, at ikke alle forlag havde deres digitale titler tilgængelige for udlån i 2017, og at det selvfølgelig er en del af forklaringen på, at blot 24 af kvalitetstitlerne er blevet udlånt som e-bøger i 2017.

I alt 62 af listens titler findes på folkebiblioteket som fysiske lydbøger. Der er især romaner, krimier og faglitteratur, der er tilgængeligt som fysiske lydbøger.

Netlydbøger som børne- og ungdomsbøger og inden for krimi-/spændingsfeltet er populære og er blevet udlånt ofte i sammenligning med de øvrige genrer. Også her spiller det ind, at flere forlag ikke har haft deres titler tilgængelige for udlån i 2017. I alt 52 af kvalitetstitlerne har været udlånt i en netlydbogsudgave i 2017.

Figur 4.17

5. LÆSNING

Hovedpointer:

- De flittige læsere af skønlitteratur er blevet færre.
- Det er især de 30-59-årige, der læser skønlitteratur med en lavere frekvens end hidtil.
- Blandt de 20-29 årige er der flest, der læser faglitteratur ugentligt, men de 15-19-årige læser næsten lige så ofte.
- Andelen af personer, der aldrig læser e-bøger, er faldet 6,9 procentpoint siden 2014.

Der foregår i øjeblikket en stor kamp om mediebrugernes opmærksomhed. En stor britisk undersøgelse¹² viste i 2016, at de voksne briter bruger ca. 11 timer på kommunikations- og medieaktivitet i løbet af en gennemsnitlig dag. Det bemærkelsesværdige ved undersøgelsen er dog, at den også kunne vise, at de ca. 11 timers medietid blev forbrugt i løbet af et tidsrum på ca. 9 timer, og at en væsentlig del af forbruget altså foregik som 'multi-tasking', hvor flere medier blev forbrugt sideløbende. På den vis illustrerer undersøgelsen, at det for mange mennesker er svært at finde timer nok i døgnet til at understøtte deres medieforbrug, når der ved siden af dagligdagens mange gøremål er både fjernsyns-udsendelser, streamede tv-serier, podcasts, radio, telefonopkald, aviser, sociale medier og bøger m.m., som man gerne vil bruge sin fritid på.

Bog- og Litteraturpanelet har nu gennem fire år fulgt udviklingen i danskernes læsehyp-pighed. Læsehyp-pighed skal her forstås som en måling af, *hvor ofte* danskerne læser forskellige

genrer, og metoden siger altså ikke noget om, *hvor meget* den enkelte læser.

I den fireårige periode, hvor Bog- og Litteraturpanelet har fulgt læsevanerne, er der især sket væsentlige ændringer i den læsehyp-pighed, som vedrører danskernes forbrug af skønlitteratur. Om det er ovennævnte multi-tasking-fæ-nomen, der er en af årsagerne, er det dog ikke direkte muligt at konkludere på baggrund statistikkerne, men det er tydeligt, at danskernes medievaner ændrer sig hastigt i disse år, og det gælder også for læsevanerne.

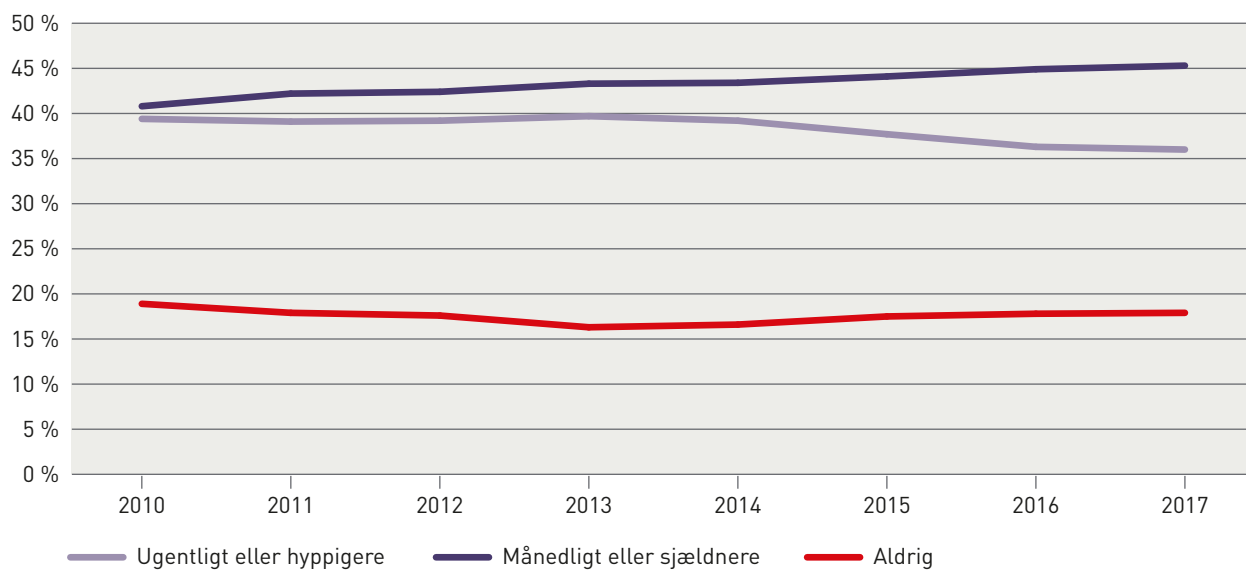
5.1 SKØNLITTERATUR

Den samlede andel af danskere, der læser skønlitteratur er stort set uændret fra 2010-2017, men de læser ikke nær så ofte, som de plejede. Selvom andelen af personer, der aldrig læser, er nogenlunde konstant i perioden (16-17 %), har læsehyp-pigheden af skønlitteratur ændret sig væsentligt de senere år. Andelen af danskere, der læser ugentligt eller hyppigere, er faldende, og siden 2013 er andelen faldet med 3,7 procentpoint. Der er omvendt en jævn stigning i andelen af personer, der læser skønlitteratur månedligt eller sjældnere, og andelen er steget med 4,5 procentpoint i perioden. **Figur 5.1**

Det er især kvinderne, som sjældnere åbner de skønlitterære bøger. De seneste fire år er andelen af kvinder, der læser skønlitteratur ugentligt eller hyppigere, faldet med 4,5 procentpoint fra 49,1 % i 2014 til 44,6 % i 2017. I 2010 var der 12,8 procentpoint mellem de kvinder, der læste ugentligt, og dem der læste månedligt eller sjældnere. I 2017 er denne forskel fuldstændig udvisket, og de ugentlige og månedlige læsere ligger på samme niveau. Andelen af mænd, der læser skønlitteratur ugentligt eller hyppigere, er steget en smule fra 2016 til 2017, men tendensen

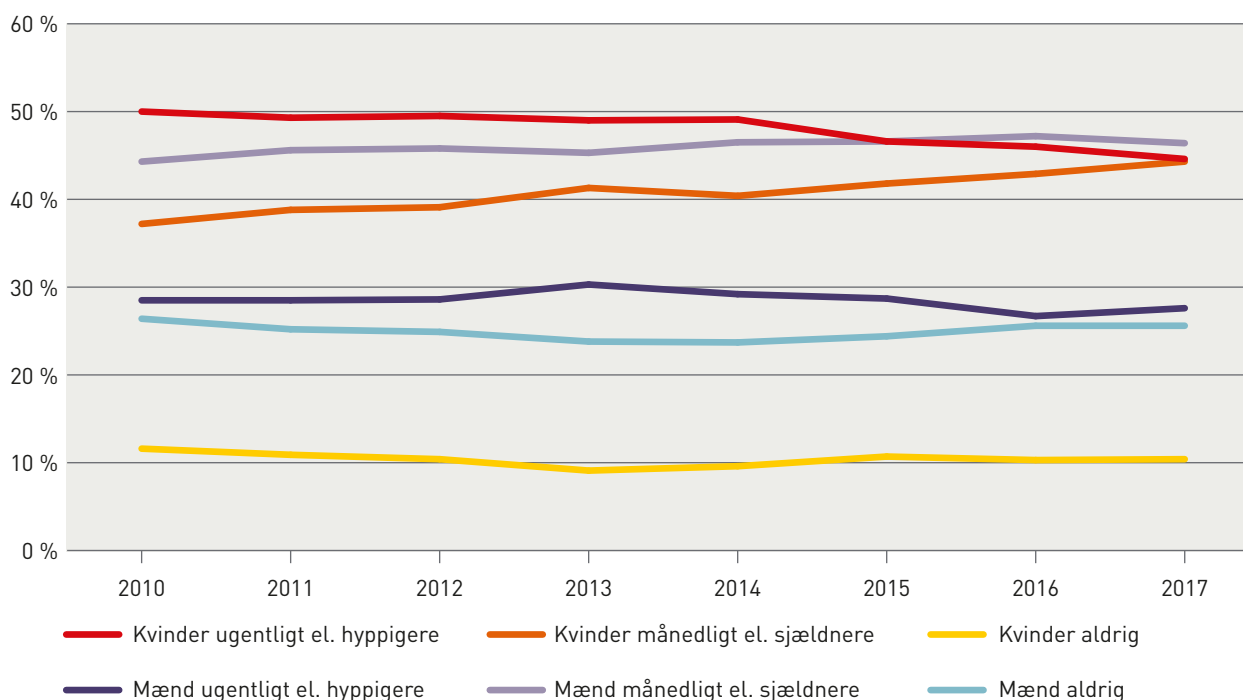
¹² Se: https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0024/26826/cmr_uk_2016.pdf (s. 15)

Figur 5.1: Læsning af skønlitteratur fordelt efter hyppighed

Kilde: Gallup, Index Danmark (HH2010-2017). Kategorien Ugentligt eller hyppigere er sammensat af svarmulighederne 'Dagligt/næsten dagligt', '3-4 dage om ugen' og '1-2 dage om ugen'. Kategorien Månedligt eller sjældnere er sammensat af svarmulighederne '1-2 dage om ugen', '1-3 dage om måneden', '1-5 dage i.f. 1/2 år' og 'Sjældnere'

Figur 5.2: Mænd og kvinders læsning af skønlitteratur

Kilde: Gallup, Index Danmark (HH2010-2017)

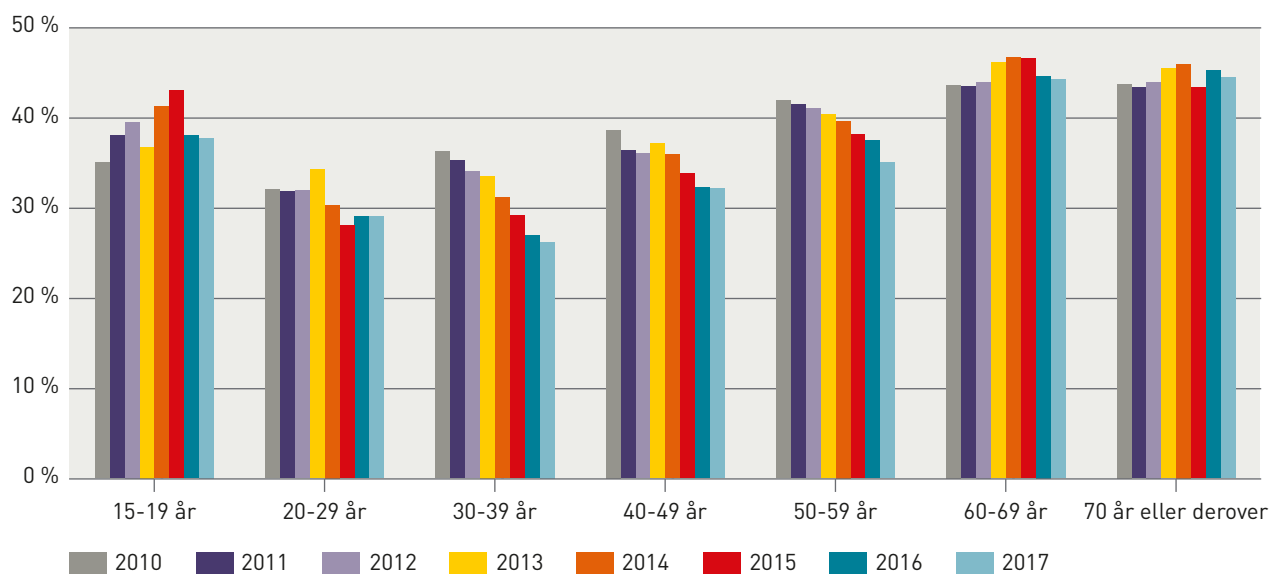
har de senere år generelt været faldende. Andelen af mænd, der læser månedligt eller sjældnere, er omvendt steget med 2,1 procentpoint i perioden. **Figur 5.2**

De ældre generationer læser skønlitteratur oftest

Personer i det, man kunne kalde den erhvervsaktive alder, er især blandt dem, der læser skøn-

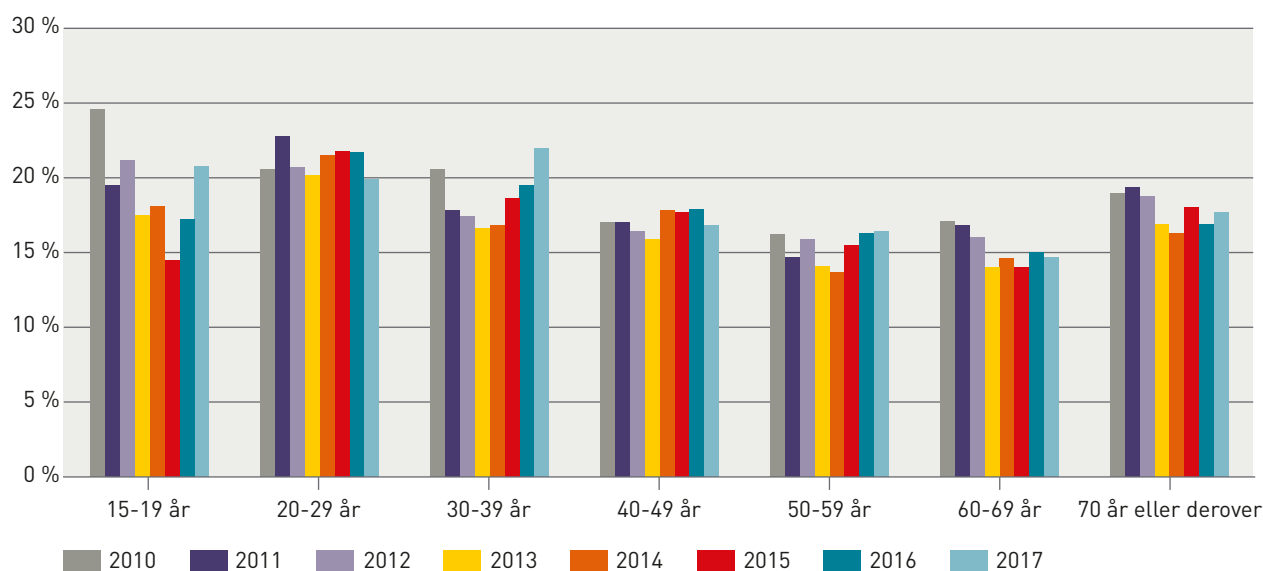
litteratur med lavere frekvens end hidtil. På de otte år, som talmaterialet dækker, er andelen af 30-39-årige, der læser ugentligt eller hyppigere, faldet med 10 procentpoint. Blandt de 40-49-årige og de 50-59-årige kan også registreres store fald på hhv. 6,5 og 6,9 procentpoint. Andelen af 15-19-årige, der læser skønlitteratur ugentligt, er steget 2,7 procentpoint siden, men der er udsving i tallene gennem perioden, og det er svært

Figur 5.3: Læser skønlitteratur ugentligt eller hyppigere

Kilde: Gallup, Index Danmark (HH2010-2017)

Figur 5.4: Læser aldrig skønlitteratur

Kilde: Gallup, Index Danmark (HH2010-2017)

at konkludere præcist, hvad vej udviklingen går for denne gruppe. Blandt de to ældste aldersgrupper er der små stigninger at spore. Det er også blandt de to ældste aldersgrupper, at man finder den største andel af personer, der læser ugentligt eller hyppigere (ca. 44 %). **Figur 5.3**

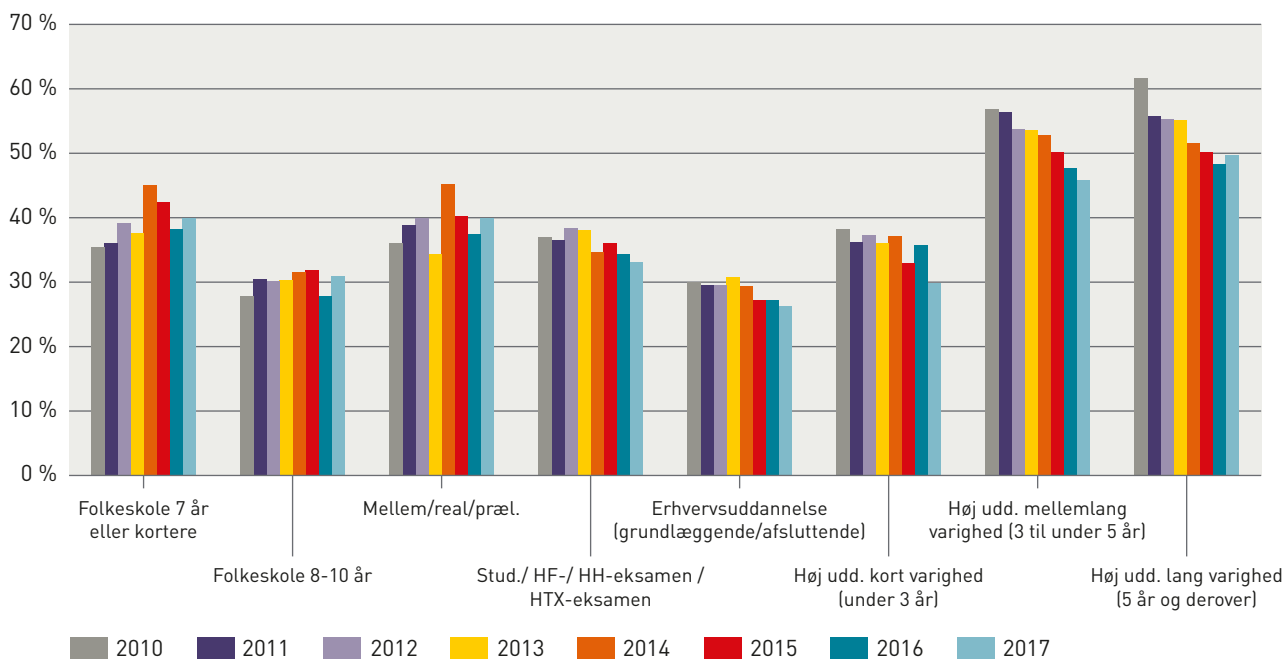
Faldet i de erhvervsaktives frekvens for brug af skønlitteratur betyder også, at andelen af personer i alderen 30-59 år, der læser månedligt eller sjældnere, stiger markant i disse år, som også Bog- og Litteraturpanelet dokumenterede i årsrapporten fra 2017. For de 30-39-årige er andelen, der aldrig læser skønlitteratur, steget med 5,2 procentpoint siden 2014. For de øvrige aldersgrupper er der ikke den store udvikling at

spore i andelen, der aldrig læser skønlitteratur, og det lader altså til, at tendensen netop ikke er, at folk stopper med at læse, de gør det bare med en lavere frekvens end hidtil. **Figur 5.4**

De højtuddannede læser sjældnere

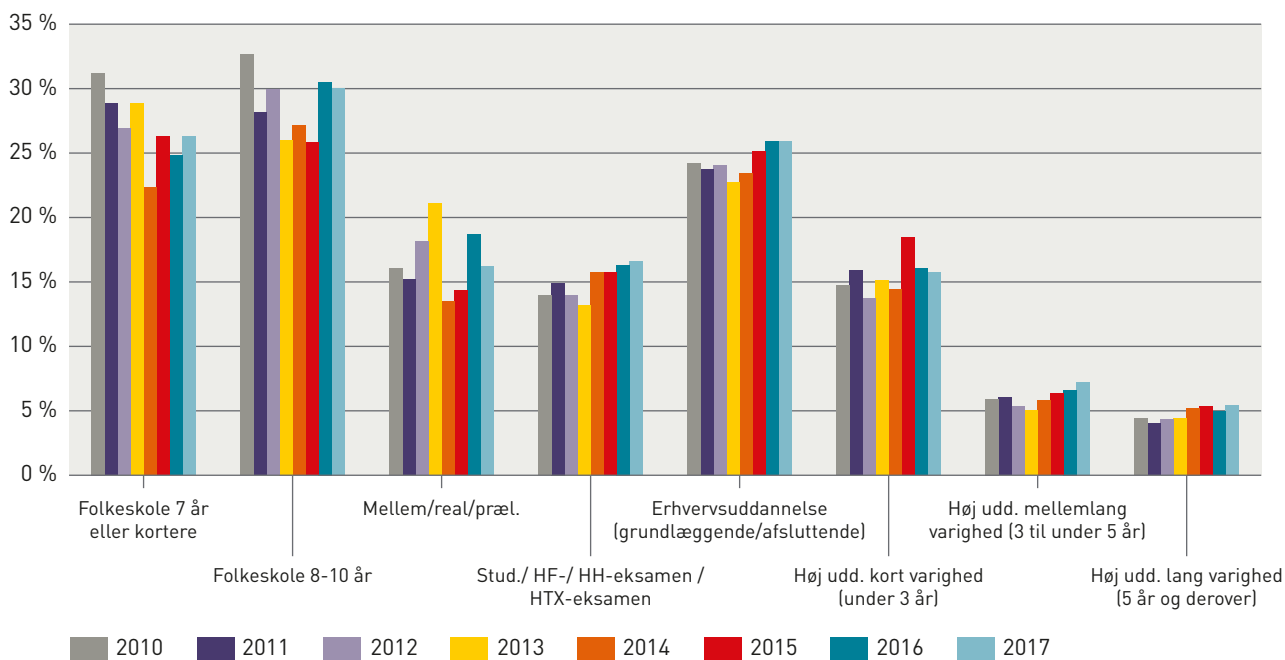
Uddannelsesbaggrund har betydning for, hvor meget vi læser. Det er blandt personer med de længste uddannelser, at andelen af personer, der læser skønlitteratur ugentligt eller hyppigere, er højest. Men det er også blandt de højest uddannede, at de største fald i andelen af ugentlige læsere kan konstateres. For personer med mellem lange videregående uddannelser, er andelen af ugentlige læsere faldet med 11 procentpoint

Figur 5.5: Læser skønlitteratur ugentligt eller hyppigere

Kilde: Gallup, Index Danmark (HH2010-2017)

Figur 5.6: Læser aldrig skønlitteratur

Kilde: Gallup, Index Danmark (HH2010-2017)

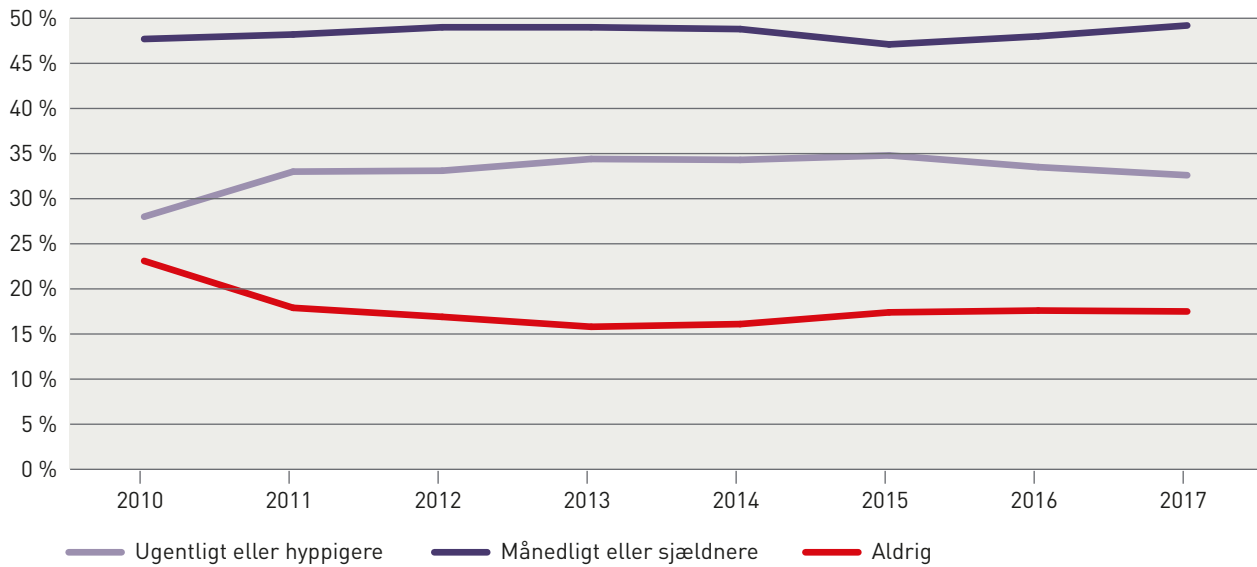
i perioden, og for personer med lange videregående uddannelser på mindst 5 års varighed er faldet på 11,9 procentpoint. For dem med erhvervsuddannelser, korte videregående uddannelser og studier på gymnasialt niveau kan der også registreres mindre fald, mens der for dem med de korteste uddannelser kan registreres mindre stigninger.

Faldet i andelen af ugentlige læsere blandt de højest uddannede betyder, at der kan findes en

næsten tilsvarende stigning blandt dem, der læser skønlitteratur månedligt eller sjældnere, som det også blev dokumenteret i Bog- og Litteraturpanelets årsrapport for 2017. **Figur 5.5**

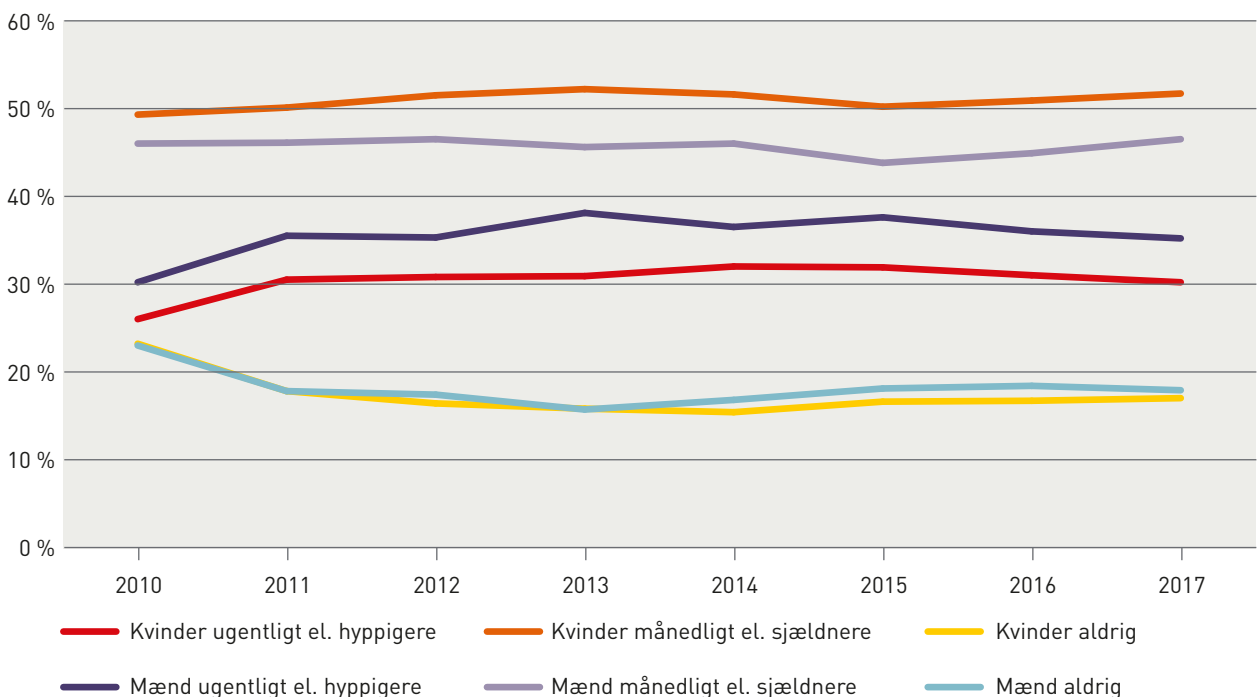
For personer med højest fuldførte uddannelse, som er enten på gymnasialt niveau, en erhvervsuddannelse, eller en mellemlang eller høj uddannelse, er andelen af personer, der aldrig læser skønlitteratur i 2017, på det højeste niveau i de seneste otte år. Dog skal det bemærkes, at der

Figur 5.7: Læsning af faglitteratur fordelt efter hyppighed

Kilde: Gallup, Index Danmark (HH2010-2017)

Figur 5.8: Mænd og kvinders læsning af faglitteratur

Kilde: Gallup, Index Danmark (HH2010-2017)

ikke er tale om voldsomme stigninger, stigningerne ligger mellem 1 og 2,7 procentpoint i den periode, statistikken dækker. **Figur 5.6**

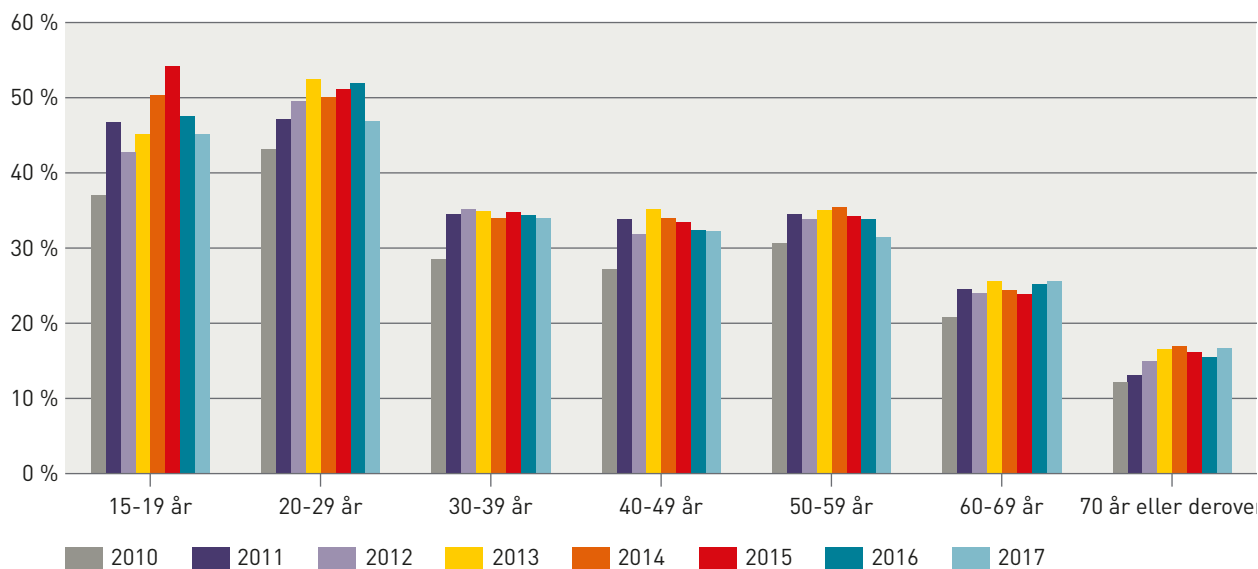
5.2 FAGLITTERATUR

Læsning af faglitteratur er ikke i nær samme grad ramt af det hyppighedsfald, som kan observeres for skønlitteraturen. Fra 2015 og frem er

andelen, der læser faglitteratur ugentligt eller hyppigere, dog faldet med 2,2 procentpoint, men faldet er ikke større, end at andelen af ugentlige faglitteraturlæsere er på niveau med 2011. (Der ses i denne sammenhæng bort fra målingerne fra 2010, hvor der for faglitteraturens vedkommende er nogle uforklarlige udsving). **Figur 5.7**

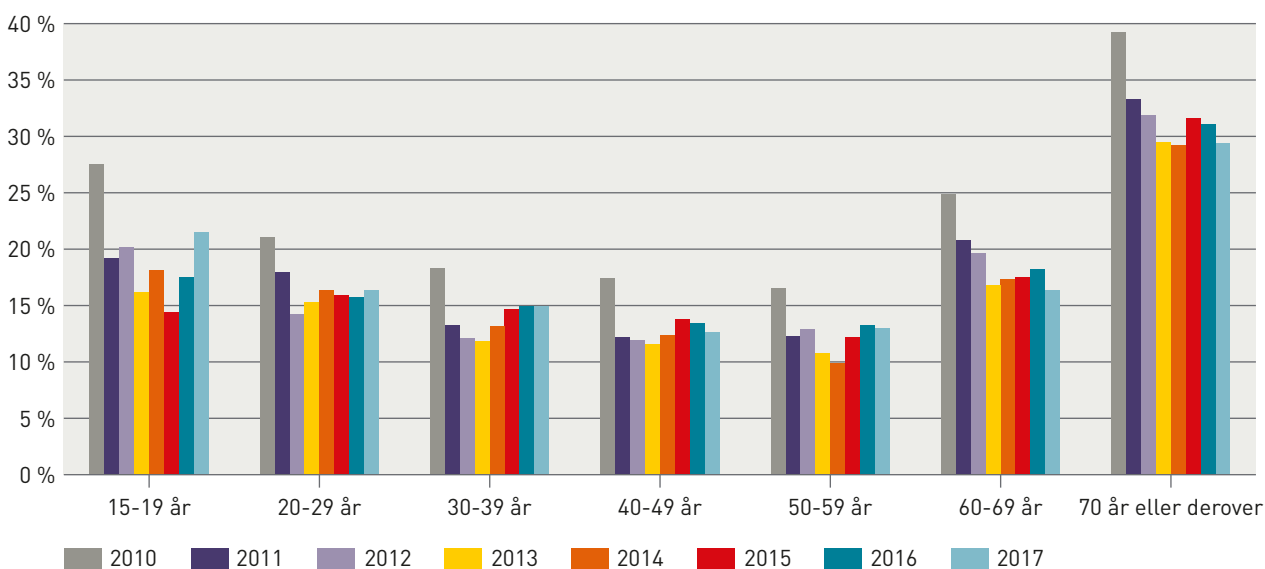
Andelen af mænd, der læser faglitteratur på ugentlig basis, er faldet 2,4 procentpoint siden 2015, men er ikke lavere end niveauet fra 2011.

Figur 5.9: Læser faglitteratur ugentligt eller hyppigere

Kilde: Gallup, Index Danmark (HH2010-2017)

Figur 5.10: Læser aldrig faglitteratur

Kilde: Gallup, Index Danmark (HH2010-2017)

Samme tendens ses for kvinderne, hvor andelen, der læser ugentligt, er faldet 1,7 procentpoint, heller ikke er meget langt fra det niveau, der blev registreret i 2011. [Figur 5.8](#)

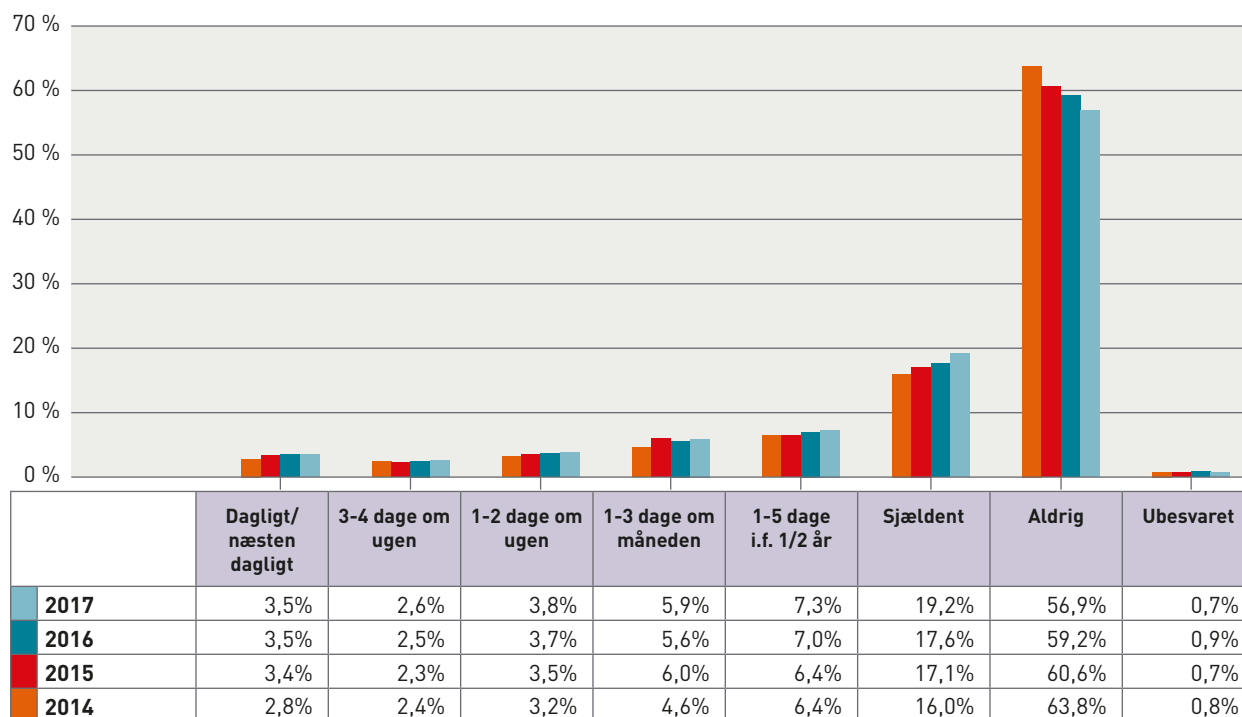
Fagbøgerne læses ofte af de unge

Hvor skønlitteratur især er noget, der dyrkes hyppigt af de ældre generationer, er faglitteratur noget, der især dyrkes hyppigt af de yngre. Det hænger formentlig i en eller anden udstrækning sammen med uddannelsesaktivitet, da undersøgelsen ikke specifikt bortsorterer læsning af fagbøger i forbindelse med uddannelse eller arbejde. Det er blandt de 20-29-årige, at der er flest, der

læser faglitteratur ugentligt, men de 15-19-årige læser næsten lige så ofte. Derfra falder andelen af en aldersgruppe, der læser ugentligt, stille og roligt, jo ældre aldersgruppen er, og det er i gruppen på over 70 år, at de færreste ugelæsere skal findes. [Figur 5.9](#)

Andelen af personer, der aldrig læser faglitteratur, stiger svagt for stort set alle aldersgrupper over 30 år. Det er i 2017 (som i de øvrige år) i den ældste aldersgruppe, at der findes flest personer, der aldrig læser faglitteratur, og afstanden til de øvrige aldersgrupper er forholdsvis stor. [Figur 5.10](#)

Figur 5.11: Læsning af e-bøger

Kilde: Gallup, Index Danmark (HH2014-2017)

Figur 5.12: Læser e-bøger ugentligt eller hyppigere

	2015	2016	2017
15-19 år	19,9 %	18,8 %	17,0 %
20-29 år	13,7 %	14,0 %	15,8 %
30-39 år	10,5 %	10,9 %	10,5 %
40-49 år	7,3 %	9,3 %	10,6 %
50-59 år	6,8 %	8,0 %	8,2 %
60-69 år	6,1 %	7,1 %	7,1 %
70 år eller derover	3,9 %	4,2 %	4,0 %

Kilde: Gallup, Index Danmark (HH2015-2017)

5.3 E-BØGER

E-bogslæsning og biblioteksudlån af e-bøger har til tider fyldt meget i medierne, men den store udbredelse af e-bogen i danskernes læsevaner er det endnu ikke kommet til. Over den fireårige periode, som data dækker, kan der fra år til år observeres et fald i andelen af personer, der aldrig læser e-bøger, i alt et fald på 6,9 procentpoint. Den tilsvarende stigning skal især findes blandt dem, der læser sjældent, hvor stigningen

på fire år har været 3,2 procentpoint. For de øvrige læseintervaller er stigningen i hyppigheden på mellem 0,2 og 1,3 procentpoint. **Figur 5.11**

Aldersfordelingen af dem, der læser e-bøger ugentligt eller hyppigere, viser, at det især er de unge, som hyppigt benytter sig af formatet. For de yngste kan der dog observeres en tilbagegang i andelen, der læser på ugentlig basis, i de tre år, der dækkes af statistikken. For de 20-29-årige er der en lille fremgang at spore, og også for de 40-49-årige og de 50-59-årige. **Figur 5.12**

6.

BOG- OG LITTERATURPANELETS ØVRIGE AKTIVITETER

Bog- og Litteraturpanelet rejser debatter om litteraturens situation i Danmark gennem seminarer og konferencer. I løbet af panelets fireårige levetid har panelet taget initiativ til at debattere emner såsom: bogmarkedets globalisering, selvudgivere på bogmarkedet, e-bøger og bibliotekernes rolle, forfatteres og oversætteres økonomiske levevilkår, perspektiver på kvalitet og litteratur samt sortimentet af bøger i fysiske bogudsalg i Danmark. Når Bog- og Litteraturpanelet afholder et seminar, sker det som oftest samtidig med, at panelet offentliggør en ny specialundersøgelse.

6.1 FORANDRINGER I FORLAGSBRANCHEN

I de seneste 10-15 år er der sket et boom inden for små forlag i det danske forlagslandskab. Det har derfor været vigtigt for Bog- og Litteraturpanelet at undersøge dette felt nærmere.

I foråret 2018 offentliggjorde panelet specialundersøgelsen "Forandringer i forlagsbranchen – med særligt henblik på de små forlags aktuelle status og betydning". Bag specialrapporten står Lars Handesten, lektor og ph.d. ved Institut for Kulturvidenskaber, Litteratur, Syddansk Universitet. I rapporten ser Lars Handesten på udviklingen i den danske bogbranche siden år 2000 og stiller skarpt på de små forlags udvikling og betydning for det litterære kredsløb.

Om "Forandringer i forlagsbranchen"

Specialrapporten "Forandringer i forlagsbranchen" bygger blandt andet på data fra Danske Forlag og interviews med en række repræsentanter fra forlagsbranchen. I rapporten kan man blandt andet læse karakteristikkere af fem små forlag: Antipyri-ne, Forlaget Kronstork, Forlaget Gladiator, Forlaget Etcetera og Batzer & Co.

De små forlag i søgelyset

I specialrapporten lægger Handesten ud med at redegøre for de danske forlags art og størrelse. Han sidestiller det boom af små forlag, som vi har set udvikle sig hen over de seneste ti år i den danske forlagsbranche, med den opblomstring af små forlag, man så i 1970'erne. Grobunden for den nye underskov af små forlag er dog en anden end 1970'ernes aktivisme. Boomet skyldes primært, at den digitale udvikling har gjort det langt nemmere og billigere at producere og distribuere bøger.

Selvom de små forlag dækker over meget forskellige forlagsprofiler og redaktionelle og økonomiske afsæt, så har mange af de nye små forlag det til fælles, at de ikke blot producerer bøger, men for eksempel også distribuerer bøger, arrangerer oplæsninger og debatter og driver forfatterskole.

Ifølge Lars Handesten kan forholdet mellem de store og små forlag på den ene side beskrives som en fødekæde, hvor de små forlag både leverer forfattere og forlag, som de større kan overtage. På den anden side betragter en række af de små forlag sig som enestående og regulære alternativer til de store forlag.

Udviklingstendenserne kontraktion, koncentration og polarisering

Lars Handesten betragter udviklingen i den danske bogbranche ud fra begreberne *kontraktion*, *koncentration* og *polarisering*. Handesten observerer, hvordan disse udviklingstendenser slår igennem i forlagsbranchen.

Kontraktionen genereres blandt andet i kraft af den indvirkning, de nye medier og udbuddet af internetboghandler har på branchen. *Koncentrationen* øges fortsat i toppen af forlagsbranchen, hvor de store bliver større og færre. Mens *polariseringen* for eksempel kommer til udtryk i det voksende skel mellem store og små forlag, og mellem storsælgende og småt sælgende forfattere.

Læs "Forandringer i forlagsbranchen":

<https://slks.dk/bogen-2018/handesten>

Bog- og Litteraturpanelets øvrige specialrapporter kan ses på:

<https://slks.dk/bogen-2018/specialrapporter>

Fra marked til mening – debat om det danske forlagslandskab

Bog- og Litteraturpanelet inviterede på baggrund af specialrapporten til et seminar om det danske forlagslandskab i april 2018. Her deltog ca. 70 personer, primært fra de små forlag, i en livlig diskussion af udviklingen i forlagsbranchen siden år 2000 set fra de små forlags perspektiv. Lars Handesten introducerede seminaret med at skitsere hovedpointerne fra sin rapport, og han indgik efterfølgende i en paneldebat med fire repræsentanter fra det litterære miljø. Et af de centrale temaer i paneldebatten var, hvordan de kommercielle kræfter og den digitale udvikling påvirker branchen og fortsat aktualiserer vigtigheden af at finde nye forretningsmodeller.

Et godt eksempel på, hvordan de små forlag afprøver nye forretningsmodeller, er Forlaget Gladiator, der blev stiftet i 2013. I seminarets paneldebat deltog forlægger Jakob Sandvad, som blandt andet fortalte om, hvordan forlaget går anderledes til værks, for eksempel i den måde hvorpå forlaget deler overskuddet på en bogudgivelse med forfatteren, driver egen forfatterskole og primært fokuserer på at skabe nye forfatterskaber. Forlaget søger også anderledes partnerskaber, for eksempel er forlaget blevet

løbet i gang med støtte fra Skagensfondene, som de tre første år indskød 250.000 kr. om året til at udgive i alt 15 titler.

Forfatterens syn på forandringerne

Forfatter Amalie Smith deltog også i paneldebatten. Hun har udgivet bøger på blandt andet Gladiator og Gyldendal, og hun fortalte om fordele og ulemper ved at skifte mellem forlag. Generelt giver det god mening for hende at stå selvstændigt og vælge forlag fra udgivelse til udgivelse. Ikke mindst fordi hendes bøger er meget forskellige og bruger tværkunstneriske elementer. Det giver hende derfor en større kunstnerisk frihed ikke at være bundet til ét bestemt forlag. Hun gav også et helt konkret eksempel på, hvordan hun har tjent halvanden gang mere på én roman udgivet på Gladiator sammenlignet med den samlede indtægt på tre bøger, hun har fået udgivet på Gyldendal, hvor honoreringen af forfatteren er sammensat efter en anden kalkule.

En hyldest til de små forlag og et blik udefra

I seminarets paneldebat sad også forlægger Asger Schnack fra Swing, Bebop og Asger Schnacks Forlag, som har været en del af den danske forlagsbranche i en menneskealder. Han hyldede de små forlag og det helt særlige ved deres virke. Ikke mindst pointerede han, hvordan han helt bevidst har valgt at være et lille forlag. Fordi det er kærligheden til bøgerne, der driver ham. Ifølge Schnack er friheden til at udfolde den netop størst, når du er et lille forlag, også selvom pengene er små.

For at få et blik på den danske bogbranche set udefra var den danskfødte norske kritiker Susanne Christensen inviteret med i paneldebatten. Hun kom blandt andet ind på, hvordan den norske indkøbsordning på bibliotekerne på den ene side er fordelagtig, fordi den sikrer forlagene et minimumsoplag og gør det at udgive bøger mindre risikofyldt, men på den anden side også har sine begrænsninger, for eksempel problematiserede hun, at det giver visse æstetiske begrænsninger, når en bog i biblioteksvæsnet er defineret af, at den skal have en ryg og et minimumssideantal.

Stemmer fra salen

Debatlysten blandt deltagerne i salen var ligeledes ivrig. De bragte emner på banen som: Hvad vil det fremadrettet komme til at betyde, at e-bøger og netlydbøger nu indgår i udregningen af biblioteksafgiften? Hvad er konsekvensen

af, at de små forlag er dybt afhængige af støtte fra fonde som Statens Kunstfond og Nordisk Råd? Hvordan kan man håndtere de små forlags udfordringer med at nå det læsende publikum i en tid, hvor mediebilledet bliver mere og mere fragmenteret?

Spørgsmål og meninger blev livligt debatteret, mens de endegyldige svar naturligvis ikke lod sig frembringe.

Fortsat vigtigt at følge udviklingen og sætte litteraturens vilkår til debat

Debatten på seminaret om forandringer i forlagsbranchen tegner et billede af, at det til stadighed er vigtigt at følge udviklingen i bogbranchen og kortlægge litteraturens vilkår i Danmark.

Nu hvor Bog- og Litteraturpanelet efter fire år takker af, giver vi snart stafetten videre til et nyt bogpanel, der bliver nedsat af kulturminister Mette Bock. Bogpanelet skal for perioden 2019-22 fortsætte med at observere udviklingen, generere statistisk overblik og rejse debatter, der tager temperaturen i og omkring branchen for at give et fælles afsæt for dialog om bogbranchens og litteraturens udfordringer i Danmark.

**BOG- OG
LITTERATUR
PANELET**

www.slks.dk/bogen-2018
Kontakt Bog- og Litteraturpanelets
sekretariat på: jjj@slks.dk